

İltica Hukukunda Hariçte Bırakma Değerlendirmesi*

Talip MENEKŞE**

Öz

“Zulümden kaçan herkesin sığınma hakkı bulunmaktadır.” Esasında her şeyi özetleyen bu cümle, devletler tarafından her yabancıya sağlanması gereken sığınma hakkı konusunda, iltica hukukunun temelini oluşturmaktadır. Fakat bazı durumlarda sığınma talep eden kişiler, iltica hukukunda hariçte bırakma değerlendirmesine tabi olarak uluslararası korumadan yararlandırılmamaktadırlar. Ancak bunun tespiti, iki yanı keskin kılıç misali titiz bir çalışma gerektirir. Bu çalışmada, iltica hukukunda hariçte bırakma değerlendirmesi ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde iltica hukukunun tarihsel gelişimine kısaca değinilerek hariçte bırakmaya ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuatlar incelenecektir. Ardından hariçte bırakmanın ilk kısmı olan “uluslararası korumaya ihtiyacı olmayan kişiler” başlığı irdelenecek, ardından da “uluslararası korumaya layık olmayan kişiler” başlığında, kimlerin uluslararası korumayı hak etmediği incelenecektir. Bunların ardından hariçte bırakma değerlendirmesinde uygulamanın nasıl olması gerektiği ve özel durumlar ele alınacak ve hariçte bırakmanın sonuçları incelenecektir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin hariçte bırakmaya konu olabilecek davalardaki tutumu incelenecek, değerlendirme ve sonuç yapılarak çalışma tamamlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: İltica/Uluslararası Koruma, Hariçte Bırakma, Sığınma, Mülteci

*Bu çalışma, İçişleri Bakanlığı/Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne Aralık 2017 tarihinde sunduğum “Uluslararası Koruma ve Güvenlik: Hariçte Bırakma” başlıklı Göç Uzmanlığı Tezimi derlenerek oluşturulmuştur.

**Göç Uzman Yardımcısı, Uluslararası Koruma Karar Merkezi Koordinatörü, İçişleri Bakanlığı/Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, e-posta: talip.menekse@goc.gov.tr

Evaluation of Exclusion in Refugee Law*

Talip MENEKŞE**

Abstract

“Any person who is owing to well-founded fear of being persecuted, has a right to seek asylum.” As a brief summary, this sentence shows us seeking asylum is a basic right which should be ensured by all governments and is fundamental to asylum law. However, in some cases asylum seekers may be excluded from international protection by applying evaluation of exclusion by authorities. Determination of exclusion is a very delicate issue like sharp sides of a blade. In this article, “exclusion evaluation in asylum law” is discussed in detail. In first part of the article, national and international asylum legislation regarding exclusion is examined in the scope of historical development. Then article will proceed with the topic “person who doesn’t require international protection” which is the first part of exclusion, then in “inapplicable person” will be studied. After all, praxis of exclusion evaluation, special conditions and results of exclusion will be studied. Finally, approach of European Court of Human Rights in cases regarding exclusion will be examined and article ends with review and conclusion.

Keywords: *Refugee/International Protection, Exclusion, Asylum, Refugee*

---

*This study was compiled from the my Migration Expertise Thesis which titled “International Protection and Security: Exclusion” present by me in the Ministry of Interior / Directorate General of Migration Management on December 2017.

**Migration Expert Assistant, International Protection Decision Center Coordinator, Ministry of Interior / Directorate General of Migration Management e-mail: talip.menekse@goc.gov.tr

GİRİŞ

İltica hukuku, göç alanı içerisinde kendine özgü kuralları olan genç bir hukuk alanıdır. Diğer bir adıyla uluslararası koruma olarak da adlandırabileceğimiz iltica süreci ise zulümden kaçan insanların sığınma talebinde bulunmasıyla başlayan bir süreçtir. İnsanların zulüm veya ciddi zararlar nedeniyle kendi devletlerinden alamadığı ya da almak istemediği koruma yerine bir başka devlete sığınarak o devletten uluslararası koruma talep etmesidir¹.

Zorunlu göç hareketliliği, çok eski zamanlardan günümüze kadar var olsa da ilticanın uluslararası hukukta çerçevesinin çizilmesi ve uluslararası koruma arayan bu kişilere koruma sağlanması çalışmaları nispeten daha yenidir. Uluslararası toplumda bu alana yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu durumdan kaynaklı uluslararası kuruluşlar öncülüğünde iltica alanına yönelik düzenlemelere başlanmıştır. Bu düzenlemelerden ilki sayabileceğimiz ve sığınma hakkını düzenleyen uluslararası metin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) olup, İHEB'in 14'üncü maddesinde, "1.Herkes zulüm karşısında başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkına haizdir" hükmü yer almaktadır. (T.C. Resmî Gazete, 1949) Böylelikle sığınma hakkı, 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda (BMGK) kabul edilmiş ve İHEB'de düzenlenerek evrensel nitelik kazanmıştır.

---

1 Sığınma talep eden kişiler yani sığınmacılar ile uluslararası koruma talep eden kişiler yani uluslararası koruma başvuru sahipleri, aynı durumdaki kişileri ifade etmektedir. Ayrıca uluslararası koruma kavramı ile iltica kavramı da birbirinin yerine kullanılabilir. Bu kavramlar çalışmamızda da birbirinin yerine kullanılacaktır.

Uluslararası hukukta uluslararası koruma türleri genel olarak esasen iki tanedir. Bunlar mülteci ve ikincil koruma statüleridir. Ancak ülkeler arası farklılaşabilen uygulamalar nedeniyle farklı statüler de ortaya çıkabilmektedir. Bu diğer koruma türleri, coğrafi kısıtlamadan kaynaklı "şartlı mülteci", kitlesel akın durumunda uygulanan "geçici koruma" ve "insani koruma" başlıkları altında toplanabilir. Nitekim Türkiye örneğini ele alırsak, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 3. maddesinde uluslararası koruma statüleri, mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü ifade etmektedir.

İltica hukukunun gelişim süreci oldukça yeni sayılmaktadır. Çünkü bu alana ilişkin düzenlemeler temelde II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığının ardından milyonlarca insan zorla yerinden edilmiştir. Bu durum karşısında, Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde uluslararası toplum, bu alana yönelik düzenlemelere başlamıştır. Bu düzenlemelerin ilki ve aynı zamanda uluslararası mülteci hukukunun temelini oluşturan sözleşme olan, 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'dir (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2007).² Cenevre Sözleşmesi ve buna ek 1967 Protokolü³ ile uluslararası mülteci hukukunun genel hatlarıyla alanı çizilmiştir. Söz konusu düzenlemelerde gerek mülteci⁴ gerekse de iltica devleti açısından temel hak ve yükümlülükler tanımlanmıştır.

İltica hukukunda, temelde Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü çerçevesinde, sığınma talep eden kişilerin uluslararası koruma talepleri irdelenirken, bireysel haklar ile kamu hakları arasındaki ilişki iyi irdelenmelidir. Özellikle sığınmacının hariçte bırakma değerlendirme kapsamına girip girmediği analizi çok dikkatli bir şekilde yapılmalıdır. Zulüm veya ciddi zarar nedeniyle ülkesinden kaçarak sığınma talep eden kişilere devletler tarafından iltica hakkı tanınması, uluslararası sözleşmelerde düzenlenen bir yükümlülük iken, suça karışan ya da bu yönde hakkında ciddi emareler bulunan kişiler için de iltica sistemi, suçlunun adalet önüne getirilmesini engellememelidir. İşte bu ayrımın yapılması ve bu konudaki adalet sisteminin işletilebilmesi aşamasında hariçte bırakma değerlendir-

---

2 Bundan sonra "Cenevre Sözleşmesi" olarak bahsedilecektir.

3 Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü olup New York Protokolü olarak da bilinmektedir. Bu çalışmanın devamında "1967 Protokolü" olarak bahsedilecektir.

4 Cenevre Sözleşmesi 1A(2) maddesine göre mülteci: "...1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi" olarak tanımlanmıştır.(UNHCR, 2007)

mesi devreye girmektedir. Peki, ne tür suçlara karışan kişiler hariçte bırakma değerlendirmesine tabi olurlar? Suç işleyen her sığınmacı sınır dışı mı edilmelidir? Sığınmacıların iltica ülkesinin kurallarına uyma zorunluluğu ile mülteci hakları bir arada düşünüldüğünde sığınmacıların ve iltica ülkelerinin karşılıklı sorumlulukları nelerdir? Bu ve benzer diğer soruların cevabı, iltica hukukunun doğru anlaşılmasında ve uygulanmasında saklıdır. Hariçte bırakma değerlendirmesinin nasıl uygulanması gerektiği konusunda uluslararası koruma sisteminin tam ve doğru bir şekilde işletilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, iltica hukukunda hariçte bırakma değerlendirmesinin nedeni, amacı, kapsamı, aşamaları ve sonuçları ele alınacaktır.

I. İLTİCA HUKUKUNDA HARIÇTE BIRAKMA DEĞERLENDİRMESİNİN KAPSAMI

1. Genel Bilgi

İnsanlar göç yolculuğuna çeşitli amaçlarla çıkmaktadırlar. Bunlar arasında, iş, eğitim, tatil, turizm, sağlık, spor ve zorunlu göç vb. gibi pek çok etken yer almaktadır. Sığınma arayışında olan kişiler, iç savaş-uluslararası savaş, kaos hali, zulüm ortamı gibi etkenlerden kurtularak yaşam koşullarının daha iyi olduğu bir ülkeye iltica etmek istemektedirler. Kendi ülke korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen sığınmacı, bu göç süreci sonrasında iltica ülkesinden uluslararası koruma talep etmektedir. Tam da bu noktada sığınmacı ve egemen devlet açısından farklı durumlar ortaya çıkabilmektedir. Şöyle ki, uluslararası ilişkilerin egemen aktörleri olarak devletlerin, ülke topraklarını korumak ve ülkesindeki düzeni sağlamak yetkisi bulunmaktadır. Diğer yandan imzacısı olduğu uluslararası sözleşmelerdeki kişi hak ve hürriyetlerini koruma altına almakla da yükümlüdürler. Sığınmacı açısından iltica devletinden, uluslararası hukukun bireylere sağladığı hakların kendisine sağlanmasını isteme hakkı söz konusu iken, diğer yandan da bulunduğu ülkenin yasal düzenlemelerine uymak yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu durum temelde göç hareketliliğinin sığınmacı ve devlet açısından iki yönlülüğünü gösterir.

Devletler, ülkelerine giriş, kalış ve çıkış şartlarını belirlemede tak-

dirlerini kullanmaktadırlar. Ancak ülke topraklarına erişim konusunda sığınma hakkı, zulümden kaçan kişiler için evrensel bir haktır. Bundan dolayı iltica etmek amacıyla sınırları illegal olarak geçen bir kişiye, makul süre içerisinde gerekçelerini açıklamak kaydıyla ceza verilmemesi ilkesi uluslararası alanda benimsenmiştir. Esasında sığınmacıların hakları, uluslararası sözleşmelerde çeşitli şekillerde korunma altına alınmıştır. Cenevre Sözleşmesi'nde geri gönderme yasağı (non-refoulement ilkesi) 33. maddenin birinci fıkrasında; “Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (“refouler”) etmeyecektir. (UNHCR, 2007)” şeklinde düzenlenirken, benzer hüküm AİHS 3. maddede işkence yasağı başlığı altında “Hiç kimse işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz (UNHCR, 2007)” şeklinde düzenlenmiştir. İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 3. maddesi ve BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin (BMKSHUS) 7. Maddesinde de benzer hükümler mevcuttur (GİGM, 2017). Bu hükümler uluslararası koruma ihtiyacı içerisindeki kişiler için düzenlenmiş koruyucu hükümlerdir. Öte yandan sığınmacıların iltica ülkesinde sahip oldukları hakların yanı sıra yükümlülükleri de bulunmaktadır. Şöyle ki, uluslararası koruma başvuru/statü sahibi kişiler için Cenevre Sözleşmesi madde 2'de belirtildiği üzere “Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzeni için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülükleri vardır. (UNHCR, 2007)” hükmü geçerlidir. Uluslararası iltica hukukunda, sığınmacının ve iltica ülkesinin karşılıklı hak ve sorumlulukları yanında diğer bir durum da sığınma talep eden her kişiye uluslararası korumanın sağlanıp sağlanmayacağı hususudur ki, işte bu da “hariçte bırakma değerlendirme”nin konusunu oluşturmaktadır.

Sığınmacının iltica ülkesindeki uluslararası koruma talebi, belli durumlarda hariçte bırakma değerlendirmesine tabi tutulmaktadır. Bu durumlar ise temelde kişinin ya hâlihazırda bir başka korumaya sahip olmasıdır veya uluslararası korumaya layık olmaması durumudur. Diğer bir ifadeyle,

bunlar, temelde iki gruba ayrılabilir:

- 1) Uluslararası korumaya ihtiyacı olmadığı düşünülen kimseler
- 2) Uluslararası korumaya layık olmadığı düşünülen kimseler (Özkan, 2015, 112).

Cenevre Sözleşmesi'ne göre uluslararası koruma başvuru/statü sahiplerini uluslararası koruma dışında bırakacak durumları aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz. Bunlar:

- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görmesi,
- İkamet ettiği ülke yetkili makamlarınca, o ülke vatandaşlarının sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olarak tanınması,
- 1F maddesinde belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat olması ya da bu suç ve fiillerin işlenmesine iştirak etmesi veya bu fiillerin işlenmesini tahrik etmesidir.

Yukarıda sayılan hariçte bırakma hükümlerinden ilki Cenevre Sözleşmesi madde 1(D)'de, ikincisi ise Cenevre Sözleşmesi madde 1(E)'de düzenlenmiştir. Kişiye hâlihazırda uluslararası koruma sağlanması sebebi ile bu kişiler, uluslararası korumaya ihtiyacı olmadığı düşünülen kimseler kapsamında statü dışında bırakılabilecek kişilerdir. Cenevre Sözleşmesi madde 1(D) ve 1 (E) dışında, yukarıdaki diğer iki durum ise, Cenevre Sözleşmesi madde 1(F)'de düzenlenen ve kişinin ciddi suç işlemesi veya bu yönde hakkında ciddi emare bulunması nedeniyle uluslararası korumaya layık olmadığını düşündüren başka bir deyişle uluslararası korumayı hak etmediğini gösteren düzenlemelerdir. İkinci kategori, “korumaya layık olmayan kişiler”, sığınma sisteminin bütünlüğünü muhafaza etmek ve yabancı bir ülkeye giderek adli kovuşturmadan kaçınılmasını önlemek için geliştirilmiştir (European Asylum Support Office [EASO], 2017).

2. Uluslararası ve Ulusal Metinlerde Hariçte Bırakmaya İlişkin Hükümler

İkinci Dünya Savaşı öncesi imzalanmış uluslararası hukuki belgelerde, suça karışan sığınmacıların, hariçte tutulmasını öngören herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. Ancak, İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde ilk defa, o tarihe kadar yardım görmekte olan çok sayıda mültecinin büyük bir kısmının uluslararası korumaya layık olmadığına ilişkin özel hükümler konulmuştur (UNHCR, 2013: 32).

İHEB madde 14 (1)'de, "Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir." hükmü düzenlenmiş olup aynı maddenin ikinci fıkrasında "Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit koşuşturmalar halinde ileri sürülemez. (T.C. Resmî Gazete, 1949)" şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla, ilk fıkradaki sığınma hakkı, ikinci fıkra ile belli eylemlere karışmanın söz konusu olması durumunda sınırlamaya tabi tutulmuştur. Benzer şekilde, Cenevre Sözleşmesinin 33. maddesinin birinci fıkrasında; "Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade ("refouler") etmeyecektir." şeklinde düzenlenen hüküm, aynı maddenin ikinci fıkrasında; "Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez". şeklinde belli kişiler için sınırlama getirmiştir.(UNHCR, 2007)

Cenevre Sözleşmesinin 1 (D, E ve F) maddesi (UNHCR, 2007), AB Vasıf Yönergesi'nin 12. ve 17. maddeleri (Avrupa Birliği (AB) Resmî Gazetesi, 2004), 1950 BMMYK Tüzüğü'nün 7(d) paragrafı (UNHCR, 2010) ile 1969 Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi'nin 1 (4) ve 1 (5) maddeleri (UNHCR, 1974), temelde statü dışında bırakılması gereken kişilerin durumlarına ilişkin hükümler içermektedir.

Ulusal anlamda ise Türkiye örneğini ele alırsak YUKK madde 64, YUKK Yönetmeliği madde 78 ve Geçici Koruma (GK) Yönetmeliği madde 8, uluslararası korumanın haricinde bırakma hükümlerini ihtiva etmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, 2017). Buna göre;

Uluslararası korumanın haricinde tutulma madde 64 – (1) Başvuru sahibi; a) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görüyorsa, b) İkamet ettiği ülke yetkili makamlarınca, o ülke vatandaşlarının sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olarak tanınıyorsa, c) Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat varsa, uluslararası korumadan hariçte tutulur.” (2) Birinci fıkranın (a) bendine giren bir kişi hakkındaki koruma veya yardım herhangi bir nedenle sona erdiği zaman, bu kişilerin konumları Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda alınan kararlara istinaden kesin bir çözüme kavuşturulmadığı takdirde, bu kişiler bu Kanunun sağladığı korumadan yararlanabilir. (3) Başvuru sahibinin, uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenler varsa birinci fıkranın (c) bendi kapsamında değerlendirme yapılır. (4) Birinci fıkranın (c) bendi ile üçüncü fıkrada belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişi uluslararası korumadan hariçte tutulur. (5) Birinci fıkranın (c) bendi ile üçüncü ve dördüncü fıkralardaki durumlara ek olarak; kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunan yabancı veya vatansız kişi ile birinci fıkranın (c) bendi kapsamında olmayan, fakat Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve sadece bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk eden yabancı veya vatansız kişi, ikincil korumadan hariçte tutulur. (6) Başvuru sahibinin uluslararası korumadan hariçte tutulması, hariçte tutma nedenlerinden herhangi birinin diğer aile üyeleri için oluşmaması şartıyla, başvuru sahibinin aile üyelerinin de hariçte tutulmasını gerektirmez (GİGM, 2017).

YUKK madde 64’te düzenlenen hariçte bırakma hükmü, YUKK Yönetmeliği madde 78’de de korunmuştur. Buna göre, “Uluslararası korumanın haricinde tutulma MADDE 78 – (1) Başvuru sahibi Kanunun 64’üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hallerde uluslararası korumanın haricinde tutulur (GİGM, 2017).” GK Yönetmeliği madde 8’de ise bu konu, geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar başlığı altında düzenlenmiştir. Düzenleme hükmüne göre,

Geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar Madde 8- (1) Aşağıdaki hallerde, yabancı geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa geçici koruması iptal edilir. a) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu ol-

duğuna dair ciddi kanaat bulunanlar. b) Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar. c) Bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler. ç) Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar. d) Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler. e) Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler. f) Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler. g) Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler. ğ) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler (T.C. Resmî Gazete, 2014).

Ulusal ve uluslararası metinlerde sığınma hakkı, yaşam hakkı, işkence yasağı gibi haklar koruma altına alınırken, uluslararası ciddi suçlara dahli olan kişilerin de uluslararası korumadan faydalanamayacakları istisnai maddelerle düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde “uluslararası düzeyde işlenen suçlara ve ciddi suçlara” vurgu yapılmıştır. Bundan dolayı uluslararası koruma başvuru sahiplerinin hariçte bırakma dosyaları değerlendirilirken titizlikle hareket edilmelidir. Özellikle uluslararası suç tanımları yapılırken aşağıdaki uluslararası düzenlemeler dikkate alınmalıdır.

Bunlar:

- 1) 1945 tarihli Uluslararası Askeri Mahkemeler Tüzüğü (Londra Tüzüğü),
- 2) 1998 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Statüsü,
- 3) 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme,
- 4) 1949 tarihli Savaş Mağdurlarının Korunmasına Dair Dört Cenevre Sözleşmesi ve 1977 tarihli İki Ek Protokolü ile 2005 tarihli Ek Protokolü,
- 5) 1973 Irkçılık Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Uluslararası Sözleşme,
- 6) 1977 Uluslararası Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunması Hakkında 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri’ne Ek Protokol (Ek Protokol-I),

7) 1977 Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunması Hakkında 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Protokol (Ek Protokol-II),

8) 1948 İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi (İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi),

9) 1991'den Günümüze Eski Yugoslavya Topraklarında Uluslararası İnsani Hukuk'un Ciddi İhlallerinden Sorumlu Kişilerin Yargılanması Amacıyla Kurulan Uluslararası Mahkeme Tüzüğü (EYUCM Tüzüğü),

10) 1 Ocak 1994 tarihi ile 31 Aralık 1994 tarihleri arasında, Ruanda Topraklarında İşlenen Uluslararası İnsancıl Hukuk'un Ciddi İhlallerinden ve Soykırımdan Sorumlu Kişilerin ve Komşu Ülkelerin Topraklarında Ruanda Vatandaşları Tarafından İşlenen Soykırım ve Diğer Benzer Suçların Yargılanması Amacıyla Kurulan Uluslararası Mahkeme Tüzüğü (RUCM Tüzüğü).⁹dür. (UNHCR, 2003, 8-9)

Ayrıca uluslararası suçlara ilişkin ancak bağlayıcı olmayan buyurucu kaynaklar şunlardır:

1) 1950 Uluslararası Hukuk Komisyonu (UHK) Raporu (Nürnberg Prensipleri dahil),

2) 1973 Savaş Suçlarından ve İnsanlığa Karşı Suçlardan Suçlu Kişilerin Tespiti, Tutuklanması, İadesi ve Cezalandırılması Hakkında Uluslararası İş birliği Prensipleri,

3) 1966'da UHK tarafından geçici olarak kabul edilen Barışa ve İnsan Güvenliğine Karşı Suçlar Hakkında Taslak Kanun (UNHCR, 2003:9).

II. ULUSLARARASI KORUMAYA İHTİYACI OLMADIĞI DÜŞÜNÜLEN KİMSELER

Hariçte bırakma konusundaki ilk grup, hâlihazırda bir korumaya sahip olmaları sebebiyle, Cenevre Sözleşmesi madde 1D ve 1E kapsamında bulunan kişilerdir. Bunlardan 1D kapsamındaki kişilerin, BMMYK dışında, diğer bir BM organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görmeleri, 1E kapsamındaki kişilerin ise ikamet ettikleri ülke yetkili makamların-

ca, o ülke vatandaşlarının sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olarak tanınmaları sebebiyle uluslararası korumaya ihtiyaçları olmadıkları düşünülmektedir.

1. 1951 Cenevre Sözleşmesi 1D maddesi (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Dışında, Diğer Bir Birleşmiş Milletler Organi Veya Örgütünden Halen Koruma Veya Yardım Gören Kimseler)

Cenevre Sözleşmesi 1D maddesinde,

Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organi veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır. Durumları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun konuyla ilgili uygun kararları çerçevesinde kesin olarak halledilmeden, yararlandıkları bu tür koruma veya yardımlar herhangi bir sebeple sona eren kişiler, işbu Sözleşmeden tamamen yararlanırlar (UNHCR, 2007).

şeklinde düzenlenen hükümde, BMMYK dışındaki bir BM organi veya örgütünden yararlanmanın, kişiyi statü dışında bırakabileceği ifade edilmektedir. Burada ifade edilen durum ile geçmişte, koruma ve yardım faaliyetleri yürüten BM Kore Kalkınma Ajansı (UNKRA), günümüzde ise 1948’de İsrail devletinin kurulması ve 1967 yılındaki Arap-İsrail Savaşı’nda koruma ihtiyacı içerisindeki Filistinli mültecilere yardım için kurulan kuruluş “BM Yakın Doğu Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansı’ndan (UNRWA)” işaret edilmektedir. Gelecekte de farklı bir örgüt benzer amaçlarla kurulabilir. Cenevre Sözleşmesi 1D maddesi, UNRWA’dan koruma ve yardım gören Filistinlileri, 1951 Sözleşmesinin menfaatleri haricinde tutmaktadır (UNHCR, b.t.).

Cenevre Sözleşmesi 1D maddesi kapsamında değerlendirme yaparken, BMMYK dışında faaliyet gösteren UNRWA’nın kapsamı, koruma ve yardım sağladığı bölgeler, bu yardımların ve sağlanan korumanın etkinliği doğru tespit edilmelidir. Nitekim, Cenevre Sözleşmesi 1D maddesinin ikinci fıkrasında, bu koruma ve yardımın, kişinin statüsünü kesin bir çözüme kavuşturmadan kesilmesi halinde, kişinin Cenevre Sözleşmesi kapsamında olanaklardan yararlanamaya hak kazanacağı belirtilmektedir. (Öztürk, 2015:307).

UNRWA kapsamındaki Filistinli mültecilerin doğrudan hariçte bı-

rakılıp bırakılamayacağı konusu incelenirken UNRWA'nın bu kişilere sağladığı korumanın etkinliğine bakılmalıdır. Aksi halde Cenevre Sözleşmesi'nden yararlanmalarının yolu açılmalıdır. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) yorumuna göre Filistinli mültecilerin ancak üç durumda Sözleşmeden *ipsofacto* (doğrudan/kendiliğinden) faydalanabilecekleri sonucuna varılabilir. İlk durum, UNRWA'nın faaliyet gösterdiği alandan kurumsal olarak çekilmesi, yani buradaki faaliyetlerini durdurmasıdır. İkinci durum, bu organın bölgedeki kurumsal varlığının devam etmesine rağmen, faaliyetlerinin imkânsızlık sebebiyle işlevsiz hale gelmesidir. Üçüncü durum ise kurumsal varlığın ve fiili yardımın genel olarak devam etmesine rağmen, somut durumda, başvuran bireyin bu yardımdan kontrolü dışındaki sebeplerle faydalanamayacak olmasıdır. Son halde, bireyin kontrolü dışındaki sebepler, bireyi UNRWA'nın faaliyet alanını terk etmek zorunda bırakmasıdır. (Öztürk, 2015:308). ABAD'ın yorumu, Filistinli mülteciler için Cenevre Sözleşmesi'nden *ipsofacto* yararlanabilmenin kriterlerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Cenevre Sözleşmesi'nden *ipsofacto* yararlanabilmek, salt 1D kapsamında olduğu için hariçte bırakılan Filistinli Mültecilerin, kendilerine sağlanan koruma ve yardımın kesilmesi sebebiyle Cenevre Sözleşmesi'ndeki hak ve özgürlüklerden yararlanabilmesini ifade eder. Bu yararlanma, kendiliğinden yararlanma şeklinde olmaktadır. Çünkü UNRWA'nın koruma ve yardımı yeterli veya etkin değildir. Bundan dolayı Cenevre Sözleşmesi hükümleri işletilmeye başlanır. Bu durum pek çok ülke için geçerli iken kimi ülkelerde Cenevre Sözleşmesi'nden *ipsofacto* yararlanma konusunda farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir. (Öztürk, 2015:310). Örneğin Avustralya uygulamasında, Cenevre Sözleşmesi'nden *ipsofacto* yararlanma doğrudan söz konusu olmayıp, UNRWA'nın yeterli veya etkin koruma sağlayamaması ya da bu korumanın sona ermesi durumunda bu kişilerin Cenevre Sözleşmesinden faydalanabilmesi için 1A(2) maddesi kapsamında değerlendirme yapılabilmektedir (Australia Refugee Law, 2016).

Cenevre Sözleşmesi madde 1D kapsamında yapılan değerlendirmede karşımıza ayrı bir tartışma konusu da çıkmaktadır. Bu da 1D kapsamındaki kişiler için sağlanan korumanın etkinliği ile Cenevre Sözleşmesi kapsamında sağlanan korumanın etkinliğinin aynı olup olmaması konusu-

dur. Şöyle ki, 1D kapsamında yer alan Filistinli mülteciler, UNRWA yetki alanında olduklarından dolayı kendilerine bir BM kuruluşu olan uluslararası bir örgüt koruma ve yardım sağlamaktadır. Ancak diğer taraftan baktığımızda, Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki kişilere sağlanan koruma, sığınma devletinin sağladığı bir “devlet koruması”dır. Buradaki sorunsal, bir uluslararası örgüt tarafından sağlanan yardım ve koruma, devletler tarafından sağlanan korumaya denk ya da eşit sayılabilir mi? Çünkü UNRWA kapsamındaki Filistinliler için sağlanan hizmet aslında bir yardım programıdır. Süresi, kapsamı, etkinliği gibi açılardan geçici olabilecek durumlara işaret eder. Ancak uluslararası ilişkilerin temel aktörleri olan devletler tarafından sağlanan koruma ise ikame bir koruma niteliğindedir. Sözleşme ile koruma altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlali durumunda söz konusu devletlerin uluslararası sorumlulukları bulunmaktadır. Fakat bu durum UNRWA için geçerli olmayacaktır (Hathaway and Foster, (2014:209). Yine, devlet koruması altındaki kişi için bu korumanın varlığı, kişinin sığınma devletindeki statüsünü ifade ettiği için, ilerleyen süreç içerisinde kişi vatandaşlığa kadar ilerleyebilecek süreçte hak ve hizmetlere erişim sağlayabilecekken, uluslararası bir örgüt tarafından sağlanan yardım programı, kişilerin statüleri açısından gelecekte de bir bilinmezliği ve geçiciliği taşıması açısından eleştirilebilir. En nihayetinde, uluslararası ilişkinlerin geçmişten günümüze kadar temel aktörü olan devletlerin yanı sıra uluslararası örgütler de aktör olarak bu alanda yer almaya başlasalar da devletlerin egemen varlık olmalarından kaynaklı farklılıkları bulunmaktadır. Tüm bunlar çerçevesinde, Sözleşmenin yazıldığı dönemin koşulları ile günümüzde gelinen nokta karşılaştırıldığında, Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan 1D maddesinin, zaman içerisindeki uygulamaları ile ortaya çıkan bu durum göz önünde bulundurularak, 1D kapsamındaki kişilerin doğrudan Cenevre Sözleşmesi değerlendirmesinden hariçte bırakılması yerine 1D maddesinin içeriğinin yeniden düzenlenmesi gerektiği ihtiyacı olduğu düşünülebilir.

2. 1951 Cenevre Sözleşmesi 1E maddesi (İkamet Ettiği Ülkenin Yetkili Makamlarınca O Ülke Vatandaşlığına Sahip Olanların Sahip Buldukları Hak Ve Yükümlülüklerle Sahip Sayılan Kimseler)

Cenevre Sözleşmesi 1E maddesi, tıpkı 1D maddesinde olduğu gibi, kişinin halihazırda var olan bir korumasından kaynaklı olarak Sözleşme hükümleri dışında tutulmasını ifade eder. 1E maddesinde bu durum “Bu Sözleşme, ikamet ettiği ülkenin yetkili makamlarınca o ülke vatandaşlığına sahip olanların sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip sayılan bir kişiye uygulanmayacaktır (UNHCR, 2007)” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu fıkra hükmü, bir ülkeye yerleşmiş olup, bu ülke vatandaşlığını resmi olarak kazanmamış ancak bu ülkede vatandaşların yararlandıkları hakların büyük bölümü kendilerine sağlanmış olan ve bu koşullar olmasaydı mülteci kabul edilmesi gereken kimseleri ifade eder. (Bu kimselere genellikle “ulusal mülteciler” denmektedir.). Bu kimseleri kabul eden ülkeler, çoğu zaman, halkı mültecilerle aynı etnik kökenden olan ülkelerdir⁵(UNHCR, 2013: 31).

1E maddesinde “(...)ikamet ettiği ülkenin yetkili makamlarınca o ülke vatandaşlığına sahip olanların sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip(...)” ifadesi yorumlanırken, kişinin 1E maddesinden kaynaklı olarak hariçte tutulabilmesi için, ikamet ettiği ülkedeki vatandaşlarla hemen hemen yakın hak ve yükümlülüklerle sahip olması beklenir. Burada, kişinin turizm, ticaret, iş ya da eğitim gibi amaçlarla başka bir ülkeye geçici olarak göç etmesi kastedilmemekte olup, kalıcı ikamet amacıyla başka ülkede bulunduğu, o ülke vatandaşları ile benzer haklara sahip olduğu ve bundan kaynaklı olarak uluslararası korumaya muhtaç olmadığı ve hariçte bırakılması gerektiği vurgulanmaktadır. Burada “kişinin, ikamet ettiği ülke vatandaşları ile arasındaki hak ve yükümlülüklerdeki yakınlık/benzeşme” incelenirken, tıpkı vatandaşlarda olduğu gibi, kişinin de sınır dışı edilmeye karşı tam bir güvence içerisinde olması beklenmektedir. Bu durum BM-

---

5 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı'nda (BMMYK El Kitabı), bu hükmün düzenlenmesine yön verenin, Federal Alman Cumhuriyeti'ne gelip Alman vatandaşlığı ile ilintili olan hak ve yükümlülüklerle sahip olduğu kabul edilen Alman menşeli mülteciler olduğu ifade edilmiştir. (UNHCR, 2013, 31)

MYK El Kitabı'nda şu şekilde ifade edilmiştir: "(...) Ancak, kişinin ülke halkıyla büyük ölçüde kaynaşmış olması halinde kendisine mülteci statüsünün uygulanamayacağını söylemek genellikle mümkündür. Bilhassa, kişiye, o ülke vatandaşlarından farksız biçimde, sınır dışı edilmeye karşı tam güvence verilmelidir (UNHCR, 2013: 31)."

İltica hukuku uygulamalarında, kişinin ikamet ettiği ülkedeki vatandaşlarla kaynaşmış olma kriterinde aranan "sınır dışı edilmeye karşı güvence" kriteri genel kabul görmekle birlikte buna ek olarak bu kişilerin "ülkeye yeniden ve serbestçe giriş hakkı"nın da olması gerektiği belirtilmektedir (Goodwin-Gill and McAdam, 2007, 162). Fakat burada göz önünde bulundurmamız gereken bir diğer husus ise bir kişinin 1E kapsamında yer alıp almadığının değerlendirilmesi yapılırken, kişinin, o ülke vatandaşları ile arasındaki benzeşmede, hak ve yükümlükler açısından mutlak bir eşitlik aranmamalıdır. Devletler, vatandaşlık hakkı verdiği kişiler için seçme-seçilme, askerlik, toprak edinme, kamu hizmetine girme gibi alanlarda çeşitli düzenlemeler yapabilirler. Bunlardan kaynaklı olarak, 1E maddesi çerçevesinde değerlendirme yaparken, kişilerin o ülke vatandaşları ile mutlak eşit bir şekilde hak ve yükümlülükleri olduğu gerekçesiyle hareket edilmemelidir (Federal Court of Canada, 2001). Bu durum kişinin 1E kapsamında değerlendirilmemesi için bir sebep teşkil etmemelidir (Öztürk, 2015: 313).

III. ULUSLARARASI KORUMAYA LAYIK OLMADIĞI DÜŞÜNÜLEN KİMSELER

Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinin F fıkrasında, uluslararası korumaya layık görülmeyen yabancıların, hariçte bırakılması konusu ele alınır. Hariçte bırakılan kişi için, uluslararası korumaya layık olmadığı ifade edilmektedir (UNHCR, 2013: 31-35). Esasında hariçte bırakmadan kasıt, belirli eylemleri işleyen, iştirak eden veya azmettiren kişilerin uluslararası korumanın dışında bırakılmasıdır.

Hariçte bırakma sebepleri Cenevre Sözleşmesinde tahdidi olarak sayılmıştır. Cenevre Sözleşmesi 1F maddesine göre hariçte bırakma konusu;

Bu Sözleşme hükümleri: (a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;(b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan

önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;(c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna; dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır (UNHCR, 2007)

şeklinde düzenlenmiştir. 1F maddesine bakıldığında, hariçte bırakma hükmünün *emredici nitelikte* olduğu ve devletlerin bu madde kapsamına giren yabancı/vatansız kişileri uluslararası korumanın haricinde bırakması gerektiğini ifade eder (Yakut, B. Z. 28).

Savaş suçu, insanlığa karşı suçlar, barışa karşı suç gibi terimler uluslararası insancıl hukukta yer alan terimlerdir. Bu suçlar daha çok devleti temsil yetkisine sahip kişilerce işlenebilmektedir. Siyasi olmayan adi suç ise adam öldürme, tecavüz, terörist faaliyetler gibi eylemlerdir. (UNHCR, 2003:5). BM'nin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden dolayı oluşan suç ise BM'nin kurucu anlaşmasındaki amaç ve ilkelerine aykırılık teşkil eden suçlardır. Bu suçlar kapsamında bir kişi hakkında ciddi kanaat varsa bu kişi uluslararası korumanın haricinde bırakılmalıdır. Çünkü sığınma hakkı, suçluların adalet önüne getirilmesini engellememelidir. Suça karışan kişiler için bir kılıf olarak iltica sisteminin kullanımı ve istismarı önlenmelidir.

1. 1951 Cenevre Sözleşmesi 1F (a) maddesi (Barışa Karşı Suç, Savaş Suçu Veya İnsanlığa Karşı Suç Gibi Suçlar)

Cenevre Sözleşmesi 1F (a) maddesinde belirtilen suçlar, kişinin mülteciliğin haricinde bırakılmasını gerektiren durumlardan ilkidir. Cenevre Sözleşmesi 1F (a) maddesinde hüküm şu şekildedir: “Bu Sözleşme hükümleri: a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine(...) (UNHCR, 2007)” Hükümden de anlaşılacağı üzere Cenevre Sözleşmesi 1F (a) maddesi, mülteciliğin haricinde bırakan durumlardan üç önemli suç kategorisine işaret etmiştir. Bunlar, barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlardır. Bu suçlar çeşitli uluslararası metinlerde de tanımlanmış ve bu suçlara karışan ya da bu suçlara karıştığı yönünde ciddi şüphe bulunan kişiler için uluslararası korumanın dışında bırakılması hükümlerinin işletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Evrensellik prensibine göre; uluslararası bir suç, uluslararası toplumun tüm bireylerini yakından ilgilendiren ve her kim tarafından ve her

nerede işlenirse işlensin milli mahkemelerce yargılanabilen suçlardır. Bu suçlar öyle suçlardır ki; müeyyidelendirilmesi tüm uluslararası toplumu ilgilendirir ve cezasız kalması düşünülemeyecek olan suçlar olarak adlandırılabilir (Alibaba A., 182, Çetin, 2010).

Barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar uluslararası düzenlemelerde yer alan hariçte bırakma nedenleri arasındadır. İHEB madde 14 (2)'de, "Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez. (T.C. Resmî Gazete, 1949)" şeklinde düzenlenmiştir. Burada barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar, BM'nin prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetler başlığı altında değerlendirilebilir. AB Vasıf Yönergesi'nin 12. maddesinde bu suçlar, "Söz konusu suçlar bakımından hüküm oluşturmak için düzenlenen uluslararası araçlarda tanımlanan barış karşıtı suçların, savaş suçlarının veya insanlığa karşı suçların işlenmesi(...)" (AB Resmî Gazetesi, 2004)" şeklinde ele alınmıştır. Yine AB Vasıf Yönergesi'nin 17. maddesinde de aynı suçlar, ikincil korumanın haricinde bırakma için düzenlenmiştir. 1969 ABÖ Sözleşmesi 1. maddesinin 4. ve 5. fıkralarında da aynı suçlara karışan kişilerin ABÖ Sözleşmesi hükümlerinden yararlanamayacağı belirtilmiştir. 1969 ABÖ Sözleşmesi madde 1. maddesi 5(a) fıkrasında,

Eğer sığınma ülkesi, bir kimsenin: (a) barışa karşı bir suç, bir savaş suçu, ya da insanlığa karşı bir suçu, bu tip suçlara ilişkin şartları hazırlamak için oluşturulan uluslararası belgelerde tanımlandığı şekilde işlemiş olduğunu düşünmesine yol açacak ciddi nedenlere sahip ise, bu Sözleşme'nin hükümleri söz konusu kimse için geçerli olmayacaktır (UNHCR, 1974)

ifade edilmiştir. 1966 Bangkok İlkeleri'de hariçte bırakma konusunda 1. maddede,

(...)Bir kimse sığınma Ülkesine kabul edilmesinden önce barışa karşı bir suç / bir savaş suçu, ya da insanlığa karşı bir suç ya da siyasi olmayan ciddi bir suç işlemişse ya da Birleşmiş Milletler 'in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerde bulunmuş ise, mülteci olamaz. (AALCO, 1966)

şeklinde bu suçları sıralayarak, bu kişilerin mülteci olamayacağını belirtir. Çünkü devletler İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı yılların ardından savaş suçlarına korunma sağlanmaması gerektiği yönünde görüş birliği içerisindeydiler. (UNHCR, 2013: 32) Günümüzde barışa karşı suçlar, savaş

suçları ve insanlığa karşı suçlar gibi suçları tanımlayan pek çok uluslararası metin mevcuttur.

II. Dünya Savaşı yıllarındaki soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar gibi suçları planlayanların ve icra edenlerin yargılanması konusunda önemli bir kamuoyu desteği olmuştu. (Azarkan, 2003: 121) Tüm bu düzenlemeler, II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan elim olayların ardından işlenen suçlarının sorumlularının yargılanması amacıyla oluşturulmuş olup ilerleyen yıllarda da bu alandaki düzenlemenin kapsamı genişletilmiştir.

a. Barışa Karşı Suçlar

Barışa karşı suçlar, savaş hali dışındaki durumlarda işlenen suçlar kapsamındadır. Londra Tüzüğü, bu suçun tanımını yapmakta olup buna ilişkin tanım yapan tek uluslararası belgedir (UNHCR, 2003: 10). 8 Ağustos 1945 tarihinde Londra’da imzalanan “Londra Uluslararası Askeri Mahkemesi Ceza Sözleşmesi/Londra Tüzüğü” yani “Nürnberg Şartı/İlkeleri” ile barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar, uluslararası hukuk nezdinde cezai suçlar olarak tanımlanmıştır. Londra Tüzüğü madde 6’da bu durum açıkça ifade edilir (United Nations [UN], 1951: 286-288). Nürnberg Şartı’nın 6. maddesinde belirtilen suçlardan birincisi barışa karşı işlenen suçlardır. Bu şartın 6. maddesinde, barışa karşı işlenen suçların tanımı şu şekildedir: “Savaş saldırısı planlamak, savaşa hazırlık yapmak, savaşı yürütmek veya savaşta uluslararası antlaşma, sözleşme ve teminatları ihlal etmek veya herhangi birinin yerine getirilmesi için bir komploya ya da ortak bir plana katılmak. (UN, 1951: 286-288)”

Barışa karşı suçlar uluslararası koruma statü belirleme sürecinde sıklıkla karşılaşılan hariçte bırakma örneklerinden değildir. Çünkü bu suç türü, uluslararası ortamdaki barışı ve güvenliği tehdit ettiğinden ya da edebileceğinden, devleti temsil eden kişi ve kişilerce gerçekleştirilebilir.

b. Savaş Suçları

Savaş, “devletler arasındaki ve belirli bir yoğunluktaki silahlı çatışmalar veya silahlı güç kullanılması vasıtasıyla diğerlerine karşı üstünlük sağlanması” olarak tanımlanır. (Tütüncü, 2006: 52-53; Tezcan vd. 2009: 565) Savaş suçları ise savaş esnasında işlenen suçları ifade etmektedir. Ancak

savaş esnasında işlenen her suç, savaş suçu değildir. Uluslararası insancıl hukukta, savaş anında “savaş hukuku ilkeleri” geçerlidir. Savaş sırasında dahi uygulanması gereken ilkeler ise “savaş hukuku”nu oluşturmaktadır. Bu ilkeler, insanların savaş esnasında dahi insanca yaşayabilmesi için korunması gereken ilkelere dir. Savaş döneminde, barış anındaki hukuk askıya alınmakla birlikte savaş hukuku, hukuksuz ya da kanunsuz bir düzen değildir. Bu durumda savaş hukuku kuralları devreye girmektedir. Savaş suçları, uluslararası insancıl hukukun ağır ihlallerini içermektedir. Asker veya sivil kişilerce, asker veya sivillere karşı işlenebilen suçlardır. Bu suçlar, uluslararası çatışmalarda olduğu kadar iç savaşlarda da işlenebilmektedir (Bassouni, 67, Özkan, 2017: 110).

İltica hukukunda savaş suçu, hariçte bırakma sebeplerindedir. Bu alanda temel düzenlemeler şu şekildedir:

- 1) 1907 Lahey toplantıları
- 2) Londra Tüzüğü madde 6 (b)
- 3) 1949 Dört Cenevre Sözleşmeleri bunların iki ek protokolü
- 4) UCM Tüzüğü madde 8
- 5) Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) Tüzüğü madde 2 ve 3
- 6) Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi (RUCM) Tüzüğü madde 4

Savaş suçlarından anlaşılması gerekenler UCM Statüsü (Roma Statüsü) 8. maddenin 2. bendinde şu şekilde açıklanmıştır. Buna göre, bu suçlar,

12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde Öngörülen ağır suçlar olup, Cenevre Sözleşmesi hükümleri ile koruma altına alınan kişi ve mallara karşı işlenmeleri söz konusu olabilir. Sözleşme’nin 8. maddesinin 2.fikrasında alt başlıklar halinde sayılan bu fiiller, 12.8.1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri esas alınarak belirlenmiştir. Bunlar, bu Sözleşmelere göre, yaralılar, hastalar, kazazedeler, savaş esirleri ve siviller ile korunan mallardır. Bu kişi ve mallara karşı işlenen suçlar, savaş suçları kapsamında korunan kişilere karşı işlenen suç sayılır. Bunlar;

- 1 -Kasten adam öldürme,
- 2-Gayri insanî muamele ve işkence,
- 3-Biyolojik deneyler, insanların fizikî ve ruhî bütünlüğüne ağır bir saldırı veya büyük ızdırıp verme şeklindeki kasıtlı fiiller,
- 4-Askerî zorluklarla bağdaşmayacak şekilde malların yok edilmesi veya mülkiyetinin ortadan kaldırılması,

- 5-Savaş esirini veya benzeri şekilde korunan kişiyi yabancı bir devletin askerlerine hizmet etmeye zorlamak ve kişiyi savaş esiri konumuna getirmek,
- 6-Bir savaş esirini veya benzeri korunan kişiyi tarafsız ve usulüne uygun bir şekilde yargılama hakkından mahrum etmek,
- 7-Yasadışı tutuklama, nakil veya tehcir olayları,
- 8-Esirleri öldürme, fiilleridir.

Uluslararası hukuk kurallarına göre, uluslararası silâhli çatışmalara uygulanabilen kanun ve gelenek hukuku kurallarının ağır ihlalleri de savaş suçları içinde yer alır. Bu ihlaller şu şekilde sıralanmıştır:

- 1-Sivil halka karşı bilinçli saldırı,
- 2-Korunan yer veya kişilere kötü muamele sayılabilecek bilinçli saldırılar,
- 3-İnsancıl hizmetlerde veya BM Şartı'na uygun olarak barışı korumak ya da insanî yardım misyonları çerçevesinde kullanılan personele, yerleşim yerlerine, mallara, birimlere veya araçlara kasten saldırı, bombalama fiilleri (ICC, 2002).

Savaş suçları konusunda üzerinde durulması gereken konulardan biride savaş suçlarının iç savaş durumunda işlenmesi halinde bunun bir savaş suçu sayılıp sayılmayacağı konusudur. Bu hususta, genel kanı, merkezi otorite dışındaki silahlı kuvvetlerinde, hükümete bağlı olmamasına rağmen savaş hukuku kurallarına bağlı olmasıdır. Yani iç savaş durumlarında 1949 Cenevre Sözleşmelerinin 3. maddesinde yer alan kuralların ihlal edilmiş olması, savaş suçu olarak değerlendirilme yönünde ilerlemektedir (Öztürk, 2015: 330).

C. İnsanlığa Karşı Suçlar

Saldırı suçunun ve barışa karşı suçun belirsizliğine karşılık insanlığa karşı suç kavramı giderek daha belirgin bir durum göstermektedir. (Pazarcı, 2008: 650) İnsanlığa karşı suç kalıbına, ilk olarak Nürnberg Statüsü'nde yer verilmiştir (Nürnberg Statüsü m.6c). Ancak, Roma Statüsü'nde, Nürnberg Statüsü'nde kabul edilmiş olan bu suçun silahlı çatışmayla bağlantılı olma şartına yer verilmemiştir (Güller ve Zafer, 2006).

İnsanlığa karşı suçlar 1F(a) maddesi kapsamında kullanımı daha çok olan gerekçedir. Sivil bir nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olan bu suçlar, savaş ya da barış döneminde, iç savaş esnasında ya da uluslararası bir savaş esnasında işlenebilir (ICTY, 2001)⁶.

---

6 EYUCM Tüzüğü md.5 insanlığa karşı suçların, iç savaş/çatışma durumlarında da işlenebileceğini belirtmiştir.

Bu suçların soykırım suçundan ayrı düzenlemesinin nedeni, soykırım cürümleri belli bir gruba, cemaate üye olma ön şartını içermektedir. Bu suçlar, bir saldırı sebebiyle sivil halka karşı yapılan genel bir saldırı ya da sistematik saldırılar nedeniyle işlenen suçlar olmaktadır.

Bu suçlar;

- a) Adam öldürme,
- b) Top yekûn imha etme,
- c) Esarete mahkûm etme,
- d) Halkın bir kısmını tehcire ya da nakle zorlama,
- e) Uluslararası hukukun temel hükümlerini ihlâl ederek hapsedme veya bedensel hürriyeti ağır bir şekilde ortadan kaldırma,
- f) Irza geçme, cinsel esaret, zorla fuhuş yaptırma, zorla gebe bırakma, zorla kısırlaştırma ya da bunlara benzeyen değişik ağır cinsel suçlar,
- g) İşkence,
- h) Siyasî, ırkî, ulusal, etnik, kültürel, dini veya yukarıda belirtilen cinsel nedenlerle bir grup veya diğerlerinden ayrılabilen herhangi bir topluluğa zulüm etme,
- i) Zorla kişileri ortadan kaybetme,
- j) Ayrımcılık (apartheid),
- k) Fizikî veya ruhsal bütünlüğe ağır zarar verme ya da büyük ızdırap çektirme şeklindeki insanlığa aykırı diğer davranışlardır (ICC, 2002).

İnsanlığa karşı suç kavramı tarihte ilk kez, Nürnberg Şartı'nın 6. maddesinde şu şekilde açıklanmıştır:

Savaş süresi içerisinde veya savaş olmadan önce öldürme, imha etme, köleleştirme, sürgün ve sivillere karşı girişilen başka insanlık dışı muameleler ya da mahkemenin yargı kapsamına giren suçlarla ilgili dini, iç hukukta yer alsın ya da almasın, siyasi veya ırksal nedenlerden dolayı yargılanma (UN, 1951: 286-288).

2. 1951 Cenevre Sözleşmesi 1F (b) maddesi (Mülteci Sıfatıyla Kabul Edildiği Ülkeye Sığınmadan Önce, Sığındığı Ülkenin Dışında Ağır Bir Siyasi Olmayan Suç İşlediğine Dair Hakkında Ciddi Kanaat Mevcut Olan Kimseler)

Cenevre Sözleşmesi 1F (b) maddesine göre; “Bu Sözleşme hükümleri: (b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine; dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır (UNHCR, 2007).” Burada karşımıza dört durum çıkmaktadır. Birincisi suçun işlenme yeri, ikincisi suçun işlenme zamanı, üçüncüsü işlenen suçun siyasi suç olmaması ve son olarak da suçun “ciddi” olmasıdır. Kanada Yüksek Mahkemesi, bunlardan “ciddi” ve “siyasi olmayan” niteliklerinin, karşılanması gerekli dengeli bir mekanizma içerdiğini belirtmiştir (Judgments of the Supreme Court of Canada, 1998). Suçun ciddiliği ve siyasi olmayan bir suç tanımına uygun olması ise devlet makamlarının belirlemesi ile mümkün olabilmektedir.

1F(b) kapsamında suçun belirlenmesi yapılırken şu 4 kritere bakılır:

- 1)Bireyin başka bir ülkede suç işlediğini düşündürecek ciddi sebeplerin varlığı gereklidir.
- 2)Suç ciddi olmalıdır.
- 3)Suç politik olmayan bir suç olmalıdır.
- 4)Eylem, sığınma ülkesi dışında işlenmiş olmalıdır(UK Home Office, 2016).

Cenevre Sözleşmesi 1F (b) maddesinde, suçun işlenme yeri ile ilgili olarak, “sığındığı ülkenin dışında” şeklinde tanımlama yapılmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere suçun, mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında işlenmiş olması gereklidir. Çünkü halihazırda ülkeler, kendilerinden sığınma talep eden yani sığınma ülkesinde iken suça karışan kişileri de kamu düzeni ya da kamu güvenliği çerçevesinde değerlendirebilmektedir. Burada Cenevre Sözleşmesi 1F (b) maddesinde, vurgulanmak istenen nokta, suçun sığınma ülkesi dışında işlenmiş olması durumudur. İltica ülkesi dışında işlenen suçlarla ilgili olarak, bu suç sığınmacının menşe ülkesinde ya da daha önceki ikametinin olduğu bir ülkede gerçekleşmiş olabilir.

Kişinin “sığınma ülkesi dışındayken, bu ülkeye mülteci olarak kabulünden önce” bir suç işlemiş olması ya da suç işlediğinin varsayılması, kişinin statü haricinde tutulması için bir gerekçe teşkil eder. Söz konusu “dış” ülke genellikle mültecinin menşe ülkesi olmakla birlikte, başvuru sahibinin mülteci statüsünün kabulü için başvuruda bulunduğu ülke dışında herhangi bir ülke de olabilir. (UNHCR, 2013 33)

Suçun işlenme zamanı ile ilgili olarak Cenevre Sözleşmesi 1F (b) maddesinde “mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce” şeklinde yapılan tanımlamada, 1F (b) maddesi kapsamındaki siyasi olmayan suçun iltica ülkesine kabul edilmeden önce işlenmiş olması ifade edilir. İfadede mülteci teriminin yer alması, statünün bildirici nitelik arz etmesi sebebiyle, “mültecilik halini” nitelemekte, statünün resmen tanınmış olmasına işaret etmemektedir (Öztürk, 2015: 342). Aynı yorum, AB Vasıf Yönergesinde de görülmektedir. Buna göre, “Sığınma statüsünün verilmesine dayanan bir ikamet izni verildiği durumda (...) kişi sığınmacı kapsamı dışında tutulur (AB Resmî Gazetesi, 2004).”

İşlenen suçun siyasiligi konusunda ise “siyasi suç” kavramı konusunda kesin bir tanımdan bahsetmek pek mümkün değildir. “Siyasi” teriminin ülkeler arası farklı algılanabilmesi bu tanımlı yapmayı zorlaştırmaktadır. Ancak siyasi suçlar doktrinde, “münhasıran devletin siyasi düzenini, hükümet şeklini, siyasi kuvvetler teşkilatını ve faaliyetini, vatandaşların siyasi haklarını ihlal eden fiillerdir. (Gözübüyük, (1954), Tezcan vd. 2009)” Siyasi olmayan ciddi suçların hariçte bırakma kapsamında değerlendirilmesinde, eylemin nasıl gerçekleştirildiği önem arz etmektedir. Burada taraf devletlere düşen görev, eylemi değerlendirirken, siyasi olup olmadığı ile ciddiliğinin incelenmesi hususlarındaki değerlendirmenin belli bir denge gözetilerek yapılmasıdır (UNHCR, 2013: 33).

Sözleşmede bu yönde bir hükmün düzenlenmesinin amacı, mülteci hukukunu suçluların iadesi hukukunun temel ilkeleri ile paralel bir zemine oturtmaktır. Bu sayede hedeflenen, ciddi suçluların hukuka uygun olarak yürütülecek bir yargılamadan kaçmalarının önlenmesidir. (Hathaway and Foster, 2014: 221-222) Bu değerlendirmeyi yaparken taraf devletler, eylemin 1F (b) kapsamına girip girmediğini araştırmalı, bu suçun ülke güvenliğini tehdit düzeyini iyi belirlemelidir. Şu da her daim hatırdta tutulmalıdır: Suçluların iadesi kapsamındaki bir suç her daim doğrudan 1F (b)

kapsamında bir suç olarak kabul edilmemelidir (Goodwin-Gilland McAdam; Öztürk, 2015: 335). Burada suçun ciddiyeti ile siyasi olup olmadığı konusunda olduğu gibi, suçun ciddiyeti ile kişinin ülkesine iade edilmesi durumundaki zulüm riski de denge içerisinde gözetilmelidir.

İşlenen suçun siyasi olup olmaması konusunda *terörizm* konusuna bakacak olursak: Sözleşmenin 1F (b) maddesi kapsamında, terörist eylemlere katılan kişilerce, eylemin sebebinin siyasi nitelikte olduğu savı ileri sürülebilmektedir.

Ancak genellikle terörist niteliği olduğu değerlendirilen eylemler gibi korkunç şiddet eylemleri, herhangi bir siyasi amaç ile orantılı olmadığından baskınlık testini neredeyse geçememektedirler. Bir suçun niteliğinin siyasi olduğunu kabul edebilmek için siyasi amacının insani haklarla ve temel özgürlüklerle tutarlı olması gerekmektedir. Temel insan haklarını ihlal eden siyasi bir amaç geçerli bir gerekçe oluşturamaz (UNHCR, 2003: 15).

Ancak eylemin her ne kadar siyasi saik çerçevesinde işlendiği ileri sürülse de işlenen “ciddi suçlar” eylemi siyasi niteliğinden yoksun kılmaktadır. Bundan kaynaklı olarak suça karışan başvuru sahibinin, siyasi saikle işlediğini iddia ettiği eylemlerdeki rolü, etkinliği, süresi, iradesi ile mi iradesi dışında mı eylemi gerçekleştirdiği, pişman olup olmadığı vd. hususlar titizlikle irdelenmelidir.

Ciddi suç kavramı kesin bir tanıma sahip değildir. Ülkeler eylemin “ciddi suç” kategorisinde olup olmadığını değerlendirirken uluslararası standartları gözetmelidir. Devletin iç hukukunda suç olarak tanımlanan bir eylem, uluslararası hukukta suç olmayabilir, ya da başka bir devlet tarafından suç olarak tanımlanan eylem kendi ülke sınırları içerisinde suç niteliği taşıyabilir. Bundan dolayı suç tanımlaması yapılırken ve suçun ciddiliği incelenirken, salt ülke uygulamalarından ziyade uluslararası standartlar gözetilmelidir. Buradan hareketle ciddi suç tanımlaması yaparken suçun kendisi, işleniş şekli ve sonucu gibi pek çok etkeni gözlememiz gerekmektedir. Ciddi suçlara örnek olarak; öldürme, ırza tecavüz, silahlı soygun gibi suçlar sayılabilir (Özkan, 2015:112). Yine, gasp, soygun, cinayet, şiddet içeren saldırılar, tecavüz, fuhuş, insan kaçırma, insan, uyuşturucu ve silah ticareti, diğer şiddet içeren suçlar gibi çetelerce işlenen birçok suç 1951 Sözleşmesi'nin 1F maddesinde genellikle ciddi suç olarak tanımlanmaktadır (UNHCR, 2010: 23)

Hathaway ve Foster'e göre suçun ciddiyetinin belirlenmesinde üç aşamalı bir yöntemin izlenmesi gereklidir. İlk olarak, suçun, işlendiği yere göre ciddiliğinin tespit edilmesidir. Ardından suçun, sığınma devleti hukuku bakımından ciddi bir niteliğinin bulunup bulunmamasıdır. Son olarak ise bu iki aşamada da suçun ciddi olması halinde, bu defa da suçun uluslararası asgari standartlar çerçevesinden iadeye konu olan bir suç olup olmamasıdır. Tüm bu aşamalar olumlu olarak sonuçlanırsa 1F (b) hükmü uygulanmalıdır (Hathaway and Foster, 2014: 550). Ancak en nihayetinde tüm süreçler olumlu olarak sonuçlansa da kişinin 1F (b) hükmü çerçevesinde hariçte bırakılması ile bu kişinin sınır dışı edilmesindeki değerlendirilmede de İşkence Yasağı Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) yaşam hakkı ve işkence yasağı hükümleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Suçun ciddiliği konusunda, sığınmacının karşılaştığı veya karşılaşılabileceği zulüm ile eylemin niteliği arasında da bir denge kurulmalıdır (UNHCR, 2013: 31). Örneğin kişinin karşılaşılabileceği zulüm korkusu nedeniyle bazı küçük sayılabilecek eylemler gerçekleştirmesi ile yine aynı kişinin karşılaşılabileceği zulüm korkusu nedeniyle sonucunun çok ağır olacağı bir eyleme girişmesi aynı kefedede değerlendirilmemelidir. Bu konuda en yaygın örneklerden birisi uçak kaçırma eylemleridir. Kişinin karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği zulüm nedeniyle uçak kaçırması, çok vahim sonuçlar doğurabilecek durumu içerdiği için böyle dosyaların potansiyel olarak hariçte bırakılma durumları söz konusu olabilse de olayın çok dikkatli bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir (UNHCR, 2013: 33-34). Ancak gerek BMMYK El Kitabı'nda gerek uygulamada gerekse de doktrinde ağırlıklı olarak söz konusu dengenin sadece 1F(b) hükmü için gözetilmesi gerektiği, 1F hükmünde sayılan diğer suçlar açısından böyle bir ağırlık testinin yapılmasına gerek olmadığı kabul edilmektedir (Öztürk, 2015: 335).

3. 1951 Cenevre Sözleşmesi 1F (c) maddesi (Birleşmiş Milletlerin Amaç Ve İlkelerine Aykırı Fiiller)

Sözleşme'nin 1F(c) maddesinde, "Bu sözleşme hükümleri,(...) Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna; dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır (UNHCR, 2007)" şeklindedir. BM'nin amaç ve ilkeleri, bu hüküm çerçevesin-

de kıstas olarak alınmış olmakla birlikte aynı zamanda Sözleşme'nin 1F(a) ve 1F(b) maddelerinde düzenlenen suçların da dışında kalan suçları da kapsayıcı bir şekilde düzenlenmiştir (UNHCR, 2013: 32). BM'nin amaç ve ilkeleri, BM Tüzüğü (BM Şartı) 1. ve 2. maddelerinde düzenlenmektedir.

BM'nin amaç ve ilkeleri, BM üyesi ülkelerin kendi aralarında ve diğer kişi ve yapılarla olan ilişkilerinde gözetmeleri gereken hususlardır. Sözleşme'nin 1F(c) maddesi kapsamındaki bir suç, Sözleşmenin 1F maddesi altındaki diğer maddelerle de ilintili suçlar olabilir. Örneğin, insanlığa karşı suçlar ya da savaş suçları, Sözleşme'nin 1F(a) maddesinde düzenlenmesine rağmen aynı zamanda uluslararası toplumu da tehdit ettiğinden, BM'nin temel fonksiyonları olan uluslararası barış ve güvenliğe zarar verdiğinden dolayı bu suçlar BM'nin aynı zamanda amaç ve ilkelerine de aykırı suçlar kapsamında değerlendirilebilir. Uluslararası barışı ve güvenliği etkileyebilecek sonuçlar doğuracak eylemleri ise genellikle üst düzey karar verici konumundaki kişiler gerçekleştirebilir. Bundan dolayı 1F(c) maddesi değerlendirirken kişinin statüsü, etkisi, konumu vd. dikkatle değerlendirilmelidir. Tam Yetkili Kişiler Konferansı'nda bir delege, bu hükmün amacının "sokaktaki bir adamı" hedef almadığını ifade etmiştir (UNHCR, 2003: 16). Burada kastedilen kişi, uluslararası sonuçlar doğurabilecek, uluslararası barış ve güvenliği etkileyebilecek kararlar alabilecek olan üst düzey kişilerdir.

Terörizm konusu, gerek Sözleşmenin 1F (b) maddesi gerekse de Sözleşmenin 1F (c) maddesi kapsamında karşımıza çıkabilir. Sözleşme'nin 1F (c) maddesi kapsamında terör eylemleri, küresel güvenliği etkileyen uluslararası vahşi korkunç eylemlerdir. Uluslararası barış ve güveni zedelemektedir. Terör tanımına ilişkin kesin bir uzlaşa sağlanamamış olsa da uluslararası barış ve güveni etkileyen terör eylemlerinin liderlerinin, Sözleşmenin 1F (c) maddesi kapsamında statüyü hak etmediği gerekçesiyle hariçte bırakılması görüşü giderek artmaktadır (BMMYK, 2003: 17, 27-29). Sözleşmenin 1F (b) maddesi kapsamında, terör eylemlerinin siyasi saiklerle gerçekleştirildiği belirtilmiş olsa dahi amaç ile eylem arasındaki orantısızlık sebebi ile bunun siyasi olmayan ciddi bir suç olduğundan bahsetmiştik. Burada ise terör eylemlerinin küresel etkileri sebebi ve uluslararası ortamdaki olumsuz sonuçları nedeni ile bu eylemin sorumlularının

BM'nin uluslararası düzene ilişkin amaç ve ilkelerine aykırılık taşıdığı gerekçesiyle hariçte bırakılabileceklerini ifade edebiliriz.

BM Güvenlik Konseyi'nin 1373 ve 1377 sayılı kararlarında, terör eylemlerinin uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturduğu belirtilmiştir. Bu kişilerin yani devlet dışı aktörlerin fiillerinin, Sözleşmenin 1F (c) maddesi kapsamına girebileceği belirtilmiştir. Ancak bunun kendiliğinden uluslararası terörist kuruluşların üyelerinin Sözleşmenin 1F (c) maddesine girdiği anlamına gelmediğini de kabul etmiştir (Özkan, 2015: 113).

IV. MÜLTECİ STATÜSÜ DIŞINDAKİ ULUSLARARASI KORUMA STATÜLERİ BAKIMINDAN HARIÇTE BIRAKMA DEĞERLENDİRMESİ

1. İkincil Korumadan Hariçte Bırakma

Hariçte bırakma konusunda diğer önemli bir başlık da ikincil korumadan hariçte bırakma hususudur. İkincil koruma⁷, Cenevre Sözleşmesi'ndeki mültecilik kriterleri dışında kalan ancak yine de ülkesine dönmesi durumunda idam, insanlık dışı muamele ya da onur kırıcı bir davranışla karşılaşabilecek kişilere tanınan statüdür. Ancak belli şartlar altındaki kişiler için mültecilik statüsünden hariçte bırakma söz konusu olduğu gibi ikincil koruma kapsamında değerlendirilebilecek kişilerin de ikincil korumadan hariçte bırakılmaları söz konusu olabilmektedir.

---

7 İkincil Korumaya uygun kişi ve ikincil koruma statüsü, Avrupa Birliği (AB) mevzuatında 2004 tarih ve 2004/83 EC sayılı AB Konsey Direktifi madde 2'de, "(...)(f) İkincil korumaya uygun kişi, sığınmacı olarak nitelendirilmeyen ancak ilgili kişinin menşe ülkesine gönderilmesi veya vatansız kişinin daha önce sürekli olarak ikamet ettiği ülkeye gönderilmesi halinde 15. maddede tanımlanan ağır zarar mağduru olma riskiyle karşılaşabileceğinin düşünülmesi için haklı gerekçeler bulunan ve 17. maddenin 1 ve 2. paragraflarının uygulamasına tabi olmayan ve ülkenin korumasından faydalanamayan veya bu risk yüzünden bu korumadan faydalanmak istemeyen bir üçüncü ülke uyruğu veya vatansız kişi; (g) "İkincil koruma statüsü", üçüncü ülke uyruğunun veya vatansız kişinin, üye devlet tarafından ikincil korumaya uygun kişi olarak tanınması(...)" şeklinde tanımlanmıştır. (AB Resmî Gazetesi, 2004).

İkincil koruma statüsü için kimi ülkelerde (örneğin: Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avustralya ve Kanada) "tamamlayıcı koruma" ifadesi kullanılabilir. (Özkan, 2015: 113).

İkincil korumadan hariçte bırakma konusu irdelenirken, Cenevre Sözleşmesi'nin yazıldığı dönemde “ikincil koruma” statüsünün henüz kesin bir şekilde tanımlanmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. İkincil koruma statüsünün ulusal ve uluslararası metinlerde yer almaya başladığı döneme kadar ki sürede bu kişiler için, mültecilik dışında başka adlar altında koruma sağlandığı hatırd tutulmalıdır⁸. Bundan kaynaklı olarak, ikincil korumadan hariçte bırakma konusundaki değerlendirmelerde, Cenevre Sözleşmesine yapılan atıfların bu bakış açısıyla ele alınması daha doğru olacaktır.

Cenevre Sözleşmesinin 1 (F) maddesi (UNHCR, 2007), AB Vasıf Yönergesi'nin 12. ve 17. Maddeleri (AB Resmî Gazetesi, 2004), 1950 BM-MYK Tüzüğü'nün 7(d) paragrafı (UNHCR, 2010) ile 1969 Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi'nin 1 (4) ve 1 (5) maddeleri (UNHCR, 1974), temelde statü dışında bırakılması gereken kişilerin durumlarına ilişkin hükümler içermekte olduğunu ifade etmiştik. Uluslararası düzenlemelerdeki söz konusu maddeler, mülteciliğin haricinde bırakma ile beraber ikincil korumadan hariçte bırakma hükümlerini de içermektedir.

İkincil korumadan hariçte bırakma konusunda yer alan ulusal ve uluslararası düzenlemelere baktığımızda, mültecilikteki hariçte bırakma konusundan farklı olarak *kamu düzeni-kamu güvenliği-ulusal güven-*

---

8 Ülkeler arası farklılaşabilen uygulamalar nedeniyle farklı uluslararası koruma statüleri olabilmektedir. Daha öncede bahsettiğimiz üzere bunlar temelde “mülteci” ve “ikincil koruma” statüleridir. Bunlar dışında, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi kısıtlama ile taraf olan ülkeler için “şartlı mülteci” statüsü bir diğer uluslararası koruma türü olarak ortaya çıkar. Türkiye özelinde bakarsak, Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi kısıtlama ile taraf olduğu için YUKK'ta uluslararası koruma türleri mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma olarak sayılmıştır. Statü belirleme sürecinde mülteci ve şartlı mülteci statüleri, statü kazanma nedenleri açısından aynı kriterlere sahip olmakla birlikte (5 kriterin varlığı, bunlar: ırk, din, tabiyet, belirli bir toplumsal gruba mensubiyet ve siyasi görüştür), şartlı mülteci statüsünün mülteci statüsünden farkı, 5 kriter çerçevesinde Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılar için mültecilik değerlendirmesi yapılırken, Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılar için şartlı mülteci değerlendirmesinin yapıyor olmasıdır. Yani mültecilik statüsünü şartlı mülteciliğe çeviren husus temelde coğrafi sınırlamadır. Ayrıca YUKK madde 62'de, şartlı mültecinin, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalışına izin verilir ifadesi bulunurken, mülteciler için böyle bir husus bulunmamaktadır.

lik gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Bu kavramlar, tanımları net bir şekilde yapılmış terimler değildir. Ülke uygulamaları arasında farklılıklar bulunabilmektedir. Ancak özünde ülkelerin, kendi kamu düzeni-kamu güvenliği-ulusal güvenlik konularında duyduğu endişeler, kişi hakkındaki ciddi emarelerle desteklendiğinde kişiyi ikincil koruma haricinde bırakabilmektedir.

V. HARIÇTE BIRAKMA DEĞERLENDİRMESİNDE ÖZEL DURUMLAR

Hariçte bırakma hükümlerinin uygulanmasında gerek mültecilik kapsamındaki gerekse de ikincil koruma kapsamındaki hariçte bırakma değerlendirmelerinin işleyişinin benzer olduğu düşünülerek hareket edilmelidir. Sonuçları benzer olan bu iki uygulamadaki farklılığın sebebi ise hariçte bırakma konusunun hangi nedenden kaynaklı olduğudur⁹.

1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilik statüsü haricinde bırakılabilecek durumları belirtmiştir. Bunlar temelde ya kişinin halihazırda korumaya sahip olması ya da işlediği ciddi suçlar nedeniyle uluslararası korumaya layık görülmemesi durumlarıdır. Hariçte bırakma değerlendirme yaparken bunların bilincinde olarak ve titizlikle değerlendirme yapmak gerekmektedir. Hariçte bırakma değerlendirmesinde ispat yükü, sığınmacının çocuk olması durumu, ağırlaştırıcı ya da hafifletici sebepler, hariçte bırakmanın sonucu, aile üyelerinin hariçte bırakma değerlendirmesinden etkilenip etkilenebileceği gibi daha pek çok konu gereken titizlikle ve uzman birimlerce incelenmelidir.

Özel durumlar arasında “kişisel sorumluluk” konusunda, bireysel sorumluluk belirleme yapıırken, kişilerin statüleri, etkileri, suça doğrudan ya da dolaylı olarak katılımlarının boyutu, suç işlenmesine iştiraki, azmettirmesi, yardım etmesi, suç işlenmesine sessiz kalması, üstün aldığı emri yerine getirmesi gibi daha pek çok detay açıklığa kavuşturulmalıdır (BMMYK, 2003: 18-19).

---

9 Sığınmacının, mültecilik için 5 kriter (ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal gruba mensubiyet ve siyasi görüş) değerlendirme yapıırken, ikincil koruma için 5 kriter dışında olup da ülkesine dönmesi durumundaki ciddi zarar riski araştırılmaktadır.

Bir eylemin veya bireysel davranışın uluslararası alanda suç teşkil edebilmesi için uluslararası hukuku ihlal etmesi ve bu ihlalin de uluslararası ceza hukukunda “suç” olarak tanımlanmış olması gereklidir. Uluslararası suç sayılan savaş suçu, barışa karışı suçlar ve insanlığa karşı suçlar bu suç türlerinden bazılarıdır (Aslan, 2007:240; Öztürk, 2015: 325). Kimi başvuru sahipleri, bu suçları işleme niyetinde olmadığını, üstten aldığı emirleri uygulamak durumunda kaldığını, yaptığı eylemin suç olduğunu bilmediğini, bilincinin yerinde olmadığını, meşru müdafaa halinde bulunduğunu ya da zorda kaldığı için eylemi gerçekleştirdiğini beyan edebilir. Bu durumda bireysel sorumluluk belirlenirken, kişinin eylemi gerçekleştirirken bilinçli olarak bunu gerçekleştirip gerçekleştirmediğini öncelikli olarak belirlenmesi gerekir. Eylem gerçekleştirilirken sonucu bilinmesine ve temel insan haklarının ihlal edileceğinin bilincinde olunmasına rağmen ya da bunu bilmesi gereken konumda iken bu kişinin eylemi üstten aldığı emirler dolayısıyla yerine getirdiğini beyan etmesi, kendisini sorumluluktan kurtarmaz. Diğer yandan kişilerin, suça iştirak veya yardım etme, suçun işlenmesini kolaylaştırıcı, teşvik edici ya da cesaretlendirici nitelikte ise veya suçun işlenmesinde önemli tesiri var ise bu durumda bireysel sorumluluk doğmaktadır. (UNHCR, 2003: 18-19)

Kişinin suç eylemi sırasında bilincinin yerinde olması gereklidir. Bilincin yerinde olmadığı haller (sağlık sorunu, sarhoşluk durumu vb.) sorumluluğun belirlenmesinde mutlak suretle göz önünde bulundurulmalıdır. Zaruret hali ve meşru müdafaa savunmasında da gözetilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. (UNHCR, 2003: 23)

Bireysel sorumluluk değerlendirmesi yapılırken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da kişinin işlemiş olduğu suçlara ilişkin bu suçun cezasını çekmiş olması durumudur. Suçunun cezasını çekmiş sığınmacılar için hariçte bırakma değerlendirmesinin işletilmesinin tartışmalı olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte işlediği suçun cezasını çekmiş olması ile birlikte işlenen suçun niteliği, kişinin bu suçu işlemesinden kaynaklı pişmanlığı, suç işlenmesinden itibaren geçen süre, daha sonraki zaman dilimlerinde suça karışmış olup olmaması gibi faktörleri de göz önünde bulundurarak değerlendirme yapılmalıdır. Ancak işlenen suçların “vahşice” veya “canice” işlenmiş olması durumu, suçun cezasını çekmiş olsa dahi

kimi zaman başvuru sahibinin hariçte bırakılması değerlendirmesinde göz önünde bulundurulabilmektedir. (UNHCR, 2013: 33-34)

Hariçte bırakma konusunda bir diğer özel durum ise “çocuk sığınmacılar” konusudur. Çocuklar, uluslararası mülteci hukukunda özel bir yere sahiptirler. Her ne kadar Cenevre Sözleşmesinde doğrudan “çocuk mülteciler” şeklinde bir tanımlama yapılsa da “Çocuk” olmalarından kaynaklı olarak iltica hukuku prosedürleri çocuklar için “çocuğun yüksek yararı” çerçevesinde uygulanmalıdır. Ancak hariçte bırakma konusu kapsamında çocuk sığınmacılar ile ilgili olarak çok daha dikkatli olmak ve çok daha detaylı değerlendirme yapmak gereklidir. Statü dışında hükümleri, sadece ilke olarak küçüklere uygulanabilir. Fakat bu, ancak cezai ehliyet yaşına ulaşmış olmaları ve söz konusu suçtan sorumlu tutulmaları için gerekli zihinsel kapasiteye sahip olmaları halinde mümkündür (UNHCR, 2003: 8).

Çocuk olmalarından kaynaklı olarak hariçte bırakma hükümleri dikkatle uygulanmalıdır. 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesinin 40. maddesi, devletlere, çocuklara ilişkin olarak cezai sorumluluktan bahsedebilmek için çocuklar için bir asgari yaş belirlemesinin gerekliliğinden bahseder. Eğer “küçük” bu yaşa ulaşmazsa eylemlerinden dolayı sorumlu tutulamaz. Ayrıca bu asgari yaş belirlemesinin de uluslararası bir standardının bulunmadığına işaret eder (United Nations Human Rights Office Of The High Commissioner [OHCHR], 1989).

Çocuk sığınmacıların değerlendirmelerinde, yaş belirlemesinden ziyade olgunluk düzeyi doğru olarak tespit edilmelidir. Ülkeden ülkeye yaş belirlenmesi değişebileceği gibi çocuğun fiziksel görünümü ve zihinsel gelişimi de farklı olabilmektedir (UNHCR, 2003: 31).

Çocuk sığınmacıların hariçte bırakılmasını gerektirebilecek durumlar genellikle “çocuk askerler” konusunda karşımıza çıkmaktadır. Çocuk askerler ya da suça karışmış çocuk sığınmacılar söz konusu olduğunda şu kriterlere dikkat etmek gerekmektedir: Suçun işlendiği yaş, militan gruba zorla ya da gönüllü olarak katılıp katılmadığı, çocuğun eğitim düzeyi, olgunluk seviyesi, istismar edilip edilmediği, bilincini zayıflatacak ya da devre dışı bırakacak durumlara maruz kalıp kalmadığı (uyuşturucu,

alkol vb.), suçları işlemeyi kabul etmemenin sonucunda karşılaştığı muamele ve benzer diğer pek çok durum, çocuk sığınmacıların hariçte bırakma değerlendirmesinde mutlak suretle göz önünde bulundurulmalıdır (UNHCR, 2003: 31).

VI. HARIÇTE BIRAKMA DEĞERLENDİRMESİNİN UYGULANMASINDAKİ USULLER

Hariçte bırakma değerlendirmesi, başvuru sahibi açısından oldukça önemli sonuçlar doğurabilecek bir değerlendirme olduğundan dikkatle uygulanması gerekmektedir. Çünkü uluslararası koruma statü belirleme sürecinden farklı olarak burada “uluslararası düzeyde işlenen suçlar veya ciddi suçlar” söz konusudur. Bu suçların işlenmiş olması ya da bu suçlara iştirak, azmettirme veya yardım durumları, hem söz konusu başvuru sahibi açısından ciddi sonuçlar doğurmakta hem de sığınma ülkesi için ciddi bir risk teşkil edebilmektedir. Bunun için hariçte bırakma değerlendirmesi yapılırken dikkat edilmesi gereken usul güvenceleri şunlardır:

- 1) Her bir durum bireysel olarak değerlendirilmelidir.
- 2) Delillere ilişkin olarak başvuru sahibine düşünmesi ve yorum yapabilmesi için fırsat verilmelidir.
- 3) Hukuki yardım sağlanmalıdır.
- 4) Gerektiği takdirde yetkin bir tercüman hazır bulundurulmalıdır.
- 5) Hariçte tutmaya ilişkin nedenler yazılı olarak verilmelidir.
- 6) Hariçte tutmaya ilişkin nedenlerin bağımsız bir organ nezdinde temyiz edilme hakkı olmalıdır.
- 7) Hariçte tutmaya ilişkin tüm yasal yollar tükenene kadar kişi sınır dışı edilmemelidir (UNHCR, 2003: 33).

Hariçte bırakma değerlendirmesinin uygulanmasında bu alanda uzman kişilerce değerlendirme yapılmalıdır. Sığınma başvurularında ispat yükü değerlendirmesi yaparken normal koşullarda sığınmacı, başvuru esnasındaki iddialarını ispat etmekle yükümlüdür. Genellikle bu yükümlülük sığınmacı ile sığınma devleti arasında bölünmüştür. Bu durum hariçte bırakma dosyalarında ise devlete geçmektedir. Yani hariçte bırakma dosyalarında ispat yükü sığınma devletine aittir. Fakat yeterli kanıt olması halinde bu ispat yükü tersine çevrilir ve sığınmacıya bırakılır. İspat yükünün yanı

sıra ispat standardına ilişkin olarak ise usule uygun olarak elde edilmiş itiraf ve tanık beyanları güvenilir oldukları sürece ispat standardı açısından yeterli olabilir (UNHCR, 2003: 9).

Hariçte bırakma değerlendirmesinin uygulanmasında tüm hususların tam ve doğru olarak tespiti ile bunların doğru şekilde değerlendirilmesi elzemdir. Yabancıнын iltica talebi esnasındaki ilk kayıt beyanları, akabinde kendisi ile yapılacak uluslararası koruma mülakatı, gerekmesi halinde ek mülakatlar ve kişinin sunduğu bilgi-belge ve beyanlar, iltica hukuku çerçevesinde, bu alanda eğitilmiş ve uzmanlaşmış kişilerce değerlendirilerek kişi hakkındaki hukuki analiz bu çerçevede yazılmalıdır. Bunun için uzmanlaşmış iltica birimlerinin varlığı oldukça önemlidir. Türkiye örneğine bakacak olursak, *Mülakat ve Karar Merkezi* veya yaygın adıyla *Karar Merkezi* olarak da bilinen, resmi adıyla *Uluslararası Koruma Bürosu* olarak 25/06/2018 tarihli Uluslararası Koruma Bürolarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge ile İçişleri Bakanlığı/GİGM Koordinatörlüğünde 2018 yılında Ankara’da kurulan Uluslararası Koruma Bürosu (diğer bir adıyla Mülakat ve Karar Merkezi) ve/veya kurulabilecek olan yeni Uluslararası Koruma Büroları, uzmanlaşma üzerine kurulu ülke ve bölge masaları ile iltica dosyalarına ilişkin değerlendirmelerini uluslararası hukuk çerçevesinde daha etkin bir şekilde yapabilecektir. Söz konusu Bürolarda, uzmanlaşmanın bir ürünü olarak zaman içerisinde oluşturabilecek “hariçte bırakma birimleri” ile de bu alanda uzmanlaşmış personeller marifetiyle hariçte bırakma konulu dosyalar iltica hukuku çerçevesinde daha titiz bir şekilde değerlendirilebilecektir¹⁰.

---

10 Mülakat ve Karar Merkezleri Proje Fikri çerçevesinde kurulan Uluslararası Koruma Bürosu (Mülakat ve Karar Merkezi veya yaygın adıyla Karar Merkezi) ve kurulabilecek Uluslararası Koruma Büroları, Türk iltica sistemi açısından oldukça önemli bir yere sahip olacaktır. Bu yeni sistem, Türkiye şartlarına uygun olarak ve ülke ihtiyaçlarını gidermek odaklı yapılandırılmış, özgün bir sistemdir. Bu yeni sistem ile mevcut kaynakların daha etkin bir şekilde kullanımını sağlanacak, iltica sürecindeki iş ve işlemler ivme kazanacak, bunlarla eş zamanlı olarak iltica alanında daha fazla uzmanlık ve kalite artışı sağlanacağından, ülke genelindeki iltica kararlarında da daha fazla standardizasyon sağlanabilecektir. Uluslararası Koruma Bürolarının temel amacı, Türkiye’den uluslararası koruma talep eden yabancıların iş ve işlemlerinde, uluslararası koruma sisteminin etkinliğinin artırılmasıdır. Bu noktada hariçte bırakma de-

Hariçte bırakma değerlendirmesinde, devlet uygulamaları farklılaşabilmektedir. Şöyle ki, kimi devletler öncelikle sığınmacıyı, uluslararası koruma statü belirleme süreci içerisinde alarak değerlendirme yapmakta, eğer hariçte bıraktırmayı gerektirecek koşullar var ise daha sonrasında hariçte bırakma değerlendirmesi yapmaktadır. Kimi devletler ise hariçte bırakma değerlendirmesini, statüye dahil etme değerlendirmesinden bağımsız olarak da yapabilir. Doktrine baktığımızda ise önce statüye dahil etme prosedürlerinin işletilmesi gerektiği, ardından hariçte bırakılması gerektiği ifade edilmiştir. (Bliss, 2000: 92-132) Ancak buna ilişkin kesin bir uygulama şekli yoktur.

“Ülkesine iadesi” söz konusu olabilecek yabancıların dosyalarına

---

ğerlendirmesi özelinde oluşturulabilecek birimlere özel bir görev düşmektedir ki bu da uluslararası korumayı gerçekten hak eden yabancılarla, asıl amaçları bunun dışında olan sığınmacıları birbirinden doğru bir şekilde ayırmaktır. Bunu da uluslararası standartlarda gerçekleştirmektir. Bu nedenle halihazırda kurulmuş olan ve ilerleyen süreçte kurulabilecek olan Mülakat ve Karar Merkezlerinin, Türk iltica sistemi içinde önemli bir yeri olacaktır. Mülakat ve Karar Merkezleri işleyişine benzer şekilde bu sürecin, bu alanda tamamlayıcı bir unsur olarak *Mobil/Gezici Mülakat ve Karar Ekipleri* ile desteklenmesi sonucunda Türk iltica sistemi daha güçlü ve daha etkin olabilecektir. Şöyle ki, Mobil Mülakat ve Karar Ekipleri ile ülkenin her bölgesindeki sığınmacıya daha hızlı ulaşılabilirlik sağlanabilecek, böylece herhangi bir sebepten kaynaklı olarak Mülakat ve Karar Merkezleri’ne gelemeyen sığınmacılara uzman ekiplerle yerinde hizmet sağlanabilecek veya çok fazla iş yükü karşısında o iller için bu iş yükünü kısa sürede değerlendirebilecek insan kaynağı olmaması durumlarında gerekli uzmanlık desteği sağlanabilecek ya da YUKK çerçevesinde işlemleri öncelikli olarak yapılması gereken kişilerin (örneğin özel ihtiyaç sahipleri) iş ve işlemleri buldukları illerde/bölgelerde daha hızlı bir şekilde yürütülebilir hale gelecektir. Böylece, bir yandan belirli yerlerde kurulabilecek Mülakat ve Karar Merkezleri’nin kurulması diğer yandan ise Mobil Mülakat ve Karar Ekipleri ile Türk iltica sistemi daha etkin ve daha dinamik hale gelebilecektir. Uluslararası Koruma Bürolarında, mülakat ve statü belirleme dışındaki diğer ilgili tüm uluslararası koruma iş ve işlemlerinin de yapılabilir hale gelmesiyle bu merkezler *Süreç Merkezleri* haline de gelebilir. Sonuç olarak dünyanın en fazla sığınmacısına sahip olan ülkemizde, kurulabilecek belli sayıdaki bu merkezler eliyle iltica alanında ülke genelinde standardizasyon daha kolay sağlanabilir hale gelecek ve uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerine sağlanacak hizmetler sonucunda ülkemiz uluslararası alanda pek çok ülkeye de örnek teşkil edecektir.

ilişkin olarak, suçlunun iadesi öncesi iltica talebine ilişkin nihai karar verilmesi beklenmelidir. Ancak bu durum uluslararası bir ceza mahkemesine kişinin teslim olması halinde geçerli değildir. Çünkü buradaki teslim olma bireyi zulüm riski altına sokmamaktadır (UNHCR, 2003: 34).

VII. HARIÇTE BIRAKMANIN SONUÇLARI

Uluslararası korumanın haricinde bırakma konusunda, kişiyi şu an ki veya gelecekteki zulümden korurken iltica sisteminin de istismar edilmemesi için hariçte bırakmanın istisnai olarak uygulanması ve dar yorumlanması gereken bir kavram olduğu her daim hatırdta tutulmalıdır. Hariçte bırakma sürecinin neleri içerdiği ve nasıl yorumlanması gerektiği, kendi içinde bir zorluk içerir. Hariçte bırakma, uluslararası korumaya uygunluk değerlendirmesindeki araçlardan biridir.

Statü dışında bırakmanın iki nedeni vardır. Birincisi kişinin halihazırda sahip olduğu bir ulusal ya da uluslararası korumasının varlığıdır. Diğeri ise bazı eylemler o kadar ciddidir ki kişiyi, adaletten kaçırın bir yöntem olmaması adına uluslararası korumanın haricinde bırakır. Yalnız her iki durumda da Cenevre Sözleşmesi madde 33'teki geri göndermeme ilkesi (non-refulman), İşkence Yasağı Hakkında Sözleşme, İHEB ve AİHS'te güvence altına alınan zulümden kaçınma, işkence yasağı ve sığınma hakkı gibi haklar istisnai durumlardır. Bundan dolayı hariçte bırakma değerlendirmesi uygulanırken dar bir şekilde yorumlanmalıdır.

Başvuru sahibinin hariçte bırakılması ile o kişinin ülkesine sınır dışı edilmesi işleminde de kişinin ülkesine dönmesi durumunda zulüm/ciddi zarar riski gözetilerek hariçte bırakma ve sınır dışı işlemleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Örnek vermek gerekirse, uluslararası korumaya layık olmadığı için iltica hukukunda hariçte bırakılması gereken kişinin, ülkesine dönmesi durumunda yaşam hakkı ihlal edilebilecekse veya insanlık dışı bir muamele ile karşılaşma riski var ise söz konusu kişi hariçte bırakılabilir ancak bahse konu risklerden dolayı ülkesine sınır dışı etme işlemi gerçekleştirilmemelidir. Dolayısıyla hariçte bırakma değerlendirmesi ile sınır dışı prosedürü birbiri ile ilişkili ancak farklı değerlendirmelerdir.

VIII. AİHM'İN HARIÇTE BIRAKMA KONUSU OLABİLECEK DAVALARDAKİ TUTUMU

Mülteciliğin ya da ikincil korumanın haricinde bırakma konusunda her daim temel insan haklarını düzenleyen metinler göz önünde bulundurulmalıdır. AİHS madde 3 (işkence yasağı), İşkence veya Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezalandırmaya Karşı 1984 BM Sözleşmesi madde 3 (1), 1966 Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi madde 7, 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 37 (a), Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme madde 3 bunlardan başlıcaları olup, temelde bireyin yaşam hakkını, bireye işkence yapılamayacağını ve insanlık dışı muamelelerin yasaklanmasını düzenlemektedir (GİGM, 2017).

Uluslararası mülteci hukuku diğer pek çok uluslararası düzenlemeleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapsamda hariçte bırakma konusunu incelerken temelde AİHS 3. maddesi kapsamında, işkence yasağını da göz önünde bulundurmanız gereklidir. AİHS 3. maddesinde, “Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz (UNHCR, 2007)” hükmü düzenlenmiştir. Bu çerçevede bir kişi, ciddi bir suça karışmış olması sebebiyle uluslararası korumanın haricinde bırakılsa bile gönderileceği ülkede ölüm, işkence ya da insanlık dışı bir muamele ile karşılaşma riski var ise AİHM kararlarında kişinin gönderilmemesi gerektiği ifade edilir. AİHM bu tür davalarda, AİHS’in 3. maddesinin mutlaklığını vurgulamaktadır.

AİHM, Chahal/Birleşik Krallık (1996), Saadi/İtalya (2008), Ismoilov ve Diğerleri/Rusya (2007), Daoudi/Fransa (2009), Labsi/Slovakya (2012) ve Othman (Abu Qatada)/Birleşik Krallık (2012) kararlarında, kişilerin işledikleri ya da karıştıkları suçların, iltica ülkeleri tarafından ulusal güvenliklerine tehdit oluşturabilecekleri yöndeki kaygılarından kaynaklı olarak iltica ülkelerinin yaptıkları sınır dışı işlemlerine karşı AİHS’in ilgili maddelerinin ihlali gerekçesiyle ihlal kararı vermiştir. (European Courts of Human Rights [HUDOC], 1996, 2007, 2008, 2009, 2012) Fakat kişinin sınır dışı edilememesi, uluslararası korumanın haricinde bırakılamayacağı anlamına da gelmemektedir. Bir önceki bölümde de belirttiğimiz üzere ha-

riçte bırakma değerlendirilmesi ve sınır dışı değerlendirilmesi birbiri ile ilintili ancak iki ayrı prosedürdür. AİHM, kararlarında, madde 3 kapsamında gideceği ülkede kendisi için risk olabilecek kişilerin sınır dışı edilmemesi gerektiğini belirtmektedir (Blake and Husam, 2003). Burada AİHM değerlendirmelerinde altı çizilen husus, ülkelerin, salt ulusal güvenlik kaygılarından kaynaklı olarak sığınmacıların uluslararası koruma taleplerinin gözardı edilmemesi gerektiğidir. Bu kişiler hariçte bırakılacak kişiler dahi olsa AİHM kararlarında, bunların ülkelere dönmeleri durumundaki karşılaşılabilecekleri hayati risklere işaret edilmektedir. Dolayısıyla, sığınmacının salt iltica ülkesi için oluşturduğu güvenlik riskinden kaynaklı olarak hariçte bırakma değerlendirilmesi çerçevesinde karar alınsa dahi sınır dışı edileceği ülkede yaşam hakkı ihlali söz konusu olabileceksin ya da işkence ile karşılaşılabileceksin, AİHM değerlendirmelerinde bu kişinin, Cenevre Sözleşmesi madde 33'teki geri göndermeme ilkesi kapsamında ülkesine gönderilmemesi gerektiğini belirtir¹¹.

AİHS'in Ek-7 No'lu Protokolü'nde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Usulü Güvenceler başlıklı 1. maddesinde:

1) Bir devletin ülkesinde kanuni olarak mukim bulunan bir yabancı, kanuna uygun olarak alınan bir kararın uygulanması için gerekli olmadığı sürece buradan sınır dışı edilemez ve bu durumdaki kişinin,

- a) Sınır dışı edilmesine karşı gerekçeleri sunmasına,
- b) Durumunun yeniden incelenmesine ve
- c) Bu amaçlarla, yetkili bir makam veya bu makam tarafından tayin edilen kişi veya kişiler huzurunda temsil edilmesine izin verilir.

2) Bir yabancının sınır dışı edilmesi kamu düzeni çıkarları açısından gerekli ise veya ulusal güvenlik nedenlerinden kaynaklanıyorsa, söz konusu yabancı, bu maddenin 1. fıkrasının a, b ve c bentlerindeki haklarını kullanmadan sınır dışı edilebilir.

şeklinde düzenlenen hükümler ile sınır dışı etme hükümlerinin uygulanmasında kamu düzeni ve ulusal güvenlik hususlarına dikkat çekilmiştir (Avrupa Konseyi, 2016). Ancak AİHM tarafından, söz konusu düzenlemenin, düzenli göçmen kapsamında ikamet eden yabancılar için

---

11 05 – 06 Nisan 2017 tarihlerinde Fransa/Strazburg'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, "Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göçİdaresi Genel Müdürlüğü Personelinin AİHM Ziyareti" başlıklı ziyarette Mahkeme Kalem Avukatları ile yapılan görüşmeden notlar.

geçerli olduğu, iltica hukukunda devletlerin bu hükümlere dayanarak doğrudan sınır dışı işlemlerini gerçekleştirmemesi gerektiği, yabancıların uluslararası koruma taleplerinin incelenmesinin esas olduğu belirtilmiştir¹². Dolayısıyla AİHM görüşleri doğrultusunda, AİHS Ek-7 No'lu Protokolü 1. maddesi, ülkelerin kendi ulusal güvenlikleri gerekçesiyle iltica sürecinde doğrudan yabancıyı sınır dışı etmelerinde kullanabilecekleri bir araç değildir. Ayrıca AİHS'e, ek protokollerle getirilen güvenceler, AİHS'teki temel güvenceleri yok sayacak şekilde yorumlanmamalıdır. Bu doğrultuda Ek-7 No'lu Protokol'de düzenlenen ve yukarıda belirtilen hususlar, yabancılar açısından geri gönderme yasağının istisnası olarak algılanmamalıdır.

Ayrıca temel insan haklarını düzenleyen metinler, sert (çekirdek) haklar olarak nitelendirilebilecek ve dünyanın her yerinde tüm insanların sahip olması gereken asgari haklar bakımından tüm devletleri bağlayabileceği görüşü giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Tüm bunlardan dolayı hariçte bırakma değerlendirmesi, sonuçları yönünden oldukça titiz incelenmesi gereken bir değerlendirmedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sığınma hakkının ortaya çıkmasıyla birlikte insanlar zulümden kaçarak uluslararası koruma arayışı içerisine girmişlerdir. Sığınma hakkı zamanla uluslararası iltica hukukunun gelişimini sağlamıştır. Uluslararası mülteci hukuku kapsamında iki temel uluslararası düzenleme olan Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, uluslararası mülteci hukukunun genel hatlarıyla içeriğini oluşturmuştur. Bu düzenlemeler, taraf devletler için mültecilere sağlayacağı hakları belirlerken, mülteciler için de buldukları devlete karşı sorumluluklarını düzenlemiştir. Bu iki temel düzenleme ile birlikte pek çok uluslararası sözleşme de doğrudan ya da dolaylı olarak uluslararası mülteci hukukuna katkıda bulunmuştur.

---

12 05 – 06 Nisan 2017 tarihlerinde Fransa/Strazburg'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Personelinin AİHM Ziyareti başlıklı ziyarette Mahkeme Kalem Avukatları ile yapılan görüşmeden notlar.

Ulusal ve uluslararası düzenlemelerde, iltica hukukunda hariçte bırakma temelde iki durumda geçerli olmaktadır. Bunlardan ilki, halihazırda bir uluslararası korumaya sahip olan kişinin uluslararası korumaya ihtiyacı olmaması nedeniyle hariçte bırakılması iken ikinci kategori ise işlediği, yardım ettiği veya teşvik ettiği ciddi suçlar nedeniyle uluslararası korumayı hak etmeyen kişilerin hariçte bırakılmasıdır. Cenevre Sözleşmesi 1D ve 1E maddeleri, halihazırda bir uluslararası korumaya sahip olan yabancı veya vatansızın uluslararası korumaya ihtiyacı olmaması nedeniyle hariçte bırakılmasını ifade ederken, 1F maddesi, işlediği suçlar nedeniyle yabancı veya vatansızın hariçte bırakılmasını düzenler. 1F maddesinde zikredilen suçlar, barışa karşı suçlar, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları, sığınma ülkesi dışında işlenen ağır bir siyasi olmayan suç, BM'nin amaç, eylem ve ilkelerine aykırı suçlar gibi suçlardır. Bu uluslararası suçların tanımları yapılırken uluslararası düzenlemelere bakılmakla birlikte yine de tanımları üzerinde kesin bir uluslararası konsensüsün güçlü bir şekilde oluşmadığını ifade edebiliriz.

İltica hukukunda uluslararası korumanın haricinde bırakma değerlendirmesi hem mülteciliğin haricinde bırakan durumları hem de ikincil korumanın haricinde bırakan konuları içermektedir. İkincil korumadan hariçte bırakma konusunda daha çok vurgulanan nokta ise kamu düzeni-kamu güvenliği hususlarıdır.

Uluslararası korumanın haricinde bırakma değerlendirmesi, hakkında bu yönde şüphe bulunan her sığınmacı için bireysel olarak ve titizlikle uygulanmalıdır. Hariçte bırakma hükümleri dar yorumlanmalıdır. Bu süreçte uluslararası koruma başvuru sahibine, hakkındaki her suç iddiası için ya da çelişkili durumlar için açıklama yapma fırsatı verilmeli, bilgilendirmeler yapılmalıdır. Çocuk sığınmacılar söz konusu olduğunda, her daim çocuğun eksik veya yanlış bilgi aktarabileceği akılda tutularak çocuğun yüksek yararı gözetilmelidir. Yine sığınmacı hakkındaki hariçte bırakma değerlendirmelerinde ispat yükünün devlet otoritelerinde olduğu hatırlanmalıdır. Hariçte bırakmanın sonucu olarak sığınmacının, zulüm, insanlık dışı muamele ya da onur kırıcı bir davranışla karşılaşabileceği bir yere gönderilmemesi gerekmektedir. Tabii ki tüm bu hariçte bırakma değerlendirmesi, bu alanda uzmanlaşmış kişilerce yürütülmelidir.

Hariçte bırakma değerlendirmesinin uygulanması, hariçte bırakılacak yabancı veya vatansız için İHEB, AİHS ve İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gibi sözleşmelerde yer alan temel hakların geçersiz olduğunu ifade etmemelidir. Çünkü, İHEB, AİHS ve İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler, tarafı olan devletlerle birlikte, kimi çekirdek haklar konusunda taraf olmayan devletleri de bağlayabilmektedir. Bu sözleşmeler dahilinde korunan ve sert çekirdek haklar olarak adlandırabileceğimiz, yaşam hakkı, işkence yasağı, geri gönderme yasağı gibi haklara ilişkin, yabancı veya vatansızın bu haklarının ihlal edilebileceği bir yere geri gönderilmemesi gerektiği AİHM kararlarında ifade edilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler yapılırken, hariçte bırakma değerlendirmesi ile sınır dışı değerlendirmesinin birbirleri ile ilintili ancak iki farklı prosedür olduğu hatırlanmalıdır.

Genel bir değerlendirme ile hariçte bırakma değerlendirmesi, iltica alanında uzman birimler marifetiyle ve titizlikle yürütülmelidir. Böylelikle suça karışan kişiler yönünden iltica kurumunun saygınlığı korunurken, hariçte bırakma değerlendirmesinin yanlış uygulanması sonucu oluşabilecek kişi hak ve/veya menfaatlerine yönelik ihlallerin de önüne geçilebilir.

KAYNAKÇA

Asian-African Legal Consultative Organization (AALCO), (1966). “*Asian-African Legal Consultative Organization (AALCO) Final Text of the Aalco’s 1966 Bangkok Principles On Status And Treatment Of Refugees*” as Adopted on 24 June 2001 at The AALCO’s 40th Session, New Delhi.

Australia Refugee Law, *Exclusion And Cessation*, 2016, (7-19 ve 20), Eylül 2017. http://www.aat.gov.au/AAT/media/AAT/Files/MRD%20documents/Guide%20to%20Refugee%20Law/Chapter7_Exclusion.pdf.

Avrupa Birliği [AB] Resmî Gazetesi (2004). 29 Nisan 2004 tarih ve 2004/83 EC sayılı AB Konsey Direktifi. 2004/09/30- L 304/12.

Azarkan, E. (2003). *Nürnberg’ten La Hey’e: Uluslararası ceza mahkemeleri: Beta Yayınevi.*

Beyazıt, Ö. (2011). *La Haya Uluslararası ceza mahkemesine giden süreçte uluslararası ceza yargılaması: The process of the international criminal judgement which established the Hague International Criminal Court.* Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt:1 Yıl:2 Sayı:5. 20 Nisan 2011.

Blake, N. and Husain, R. (2003) *Immigration asylum and human rights.* Oxford.

Bliss, M. (2000). Serious Reasons For Considering, Minimum Standards of Procedural Fairness in the Application of the Article 1F Exclusion Clauses, Aralık 2017.

Çetin, M. (2010). *Uluslararası ceza mahkemesi ve Türkiye’nin durumu.* Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2010/3.

European Asylum Support Office [EASO], Inclusion Module. Eylül 2017. <https://training.easo.europa.eu/lms/login/>

European Courts of Human Rights [HUDOC], (1996, 2007, 2008, 2009, 2012). 2017, [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{)

Federal Court of Canada-Trial Division, (2001). *Juzbasevs v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*. F.C.J. No. 541 2001 FCT 262.

10.11.2017. <http://www.refworld.org/pdfid/403e02a94.pdf>.

Goodwin-Gill G. S. and Mcadam J. (2007). *The Refugee in international law*. Oxford.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), (2017), *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, Geçici Koruma Yönetmeliği*, Ocak 2017 Ankara. Yayın No:20, İkinci Baskı: GİGM Yayınları.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2017). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün İltica Alanında Karar Verme Kapasitesinin Desteklenmesi Projesi (ASCAP II) – Uluslararası Koruma Mevzuat Derlemesi*.

Güller, N. ve Zafer H. (2006). *Uluslararası ceza mahkemesi el kitabı*. Germany, 5 Eylül 2017. http://www.ngo-at-work.org/icc2006/docs/Project_Reader_Turkish.pdf

Gündüz, A, Ekim 2009 “*Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler, Örnek Kararlar*”, 5. Baskı: İstanbul, Beta Yayınevi.

Hathaway, J. C. and Foster M. (2014). *The Law of Refugee Status*, 524-598, 2. Baskı, Melbourne: Cambridge University Press.

International Criminal Court (ICC), (2002). *Rome Statute of the International Criminal Court*. Kasım 2017. https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aef7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf.

Judgments of the Supreme Court of Canada, (1998). *Puspanathan v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*. I SCR982. Kasım 2017. <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1627/index.do>.

Judgments of the Supreme Court of Canada, (2005). *Mugesera v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*, 2, S.C.R.100; 2005. SCC 40 naklen, Legal Services. İnterpretation of Canada, Chpt. 11.2.3.

Özkan, I. (2017). *Göç iltica ve sığınma hukuku*. Güncellenmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları

Öztürk N. Ö. Mültecinin hukuki statüsünün belirlenmesi. Ekim 2015, An-

kara. Seçkin Yayınları.

Perruchoud, R. and Redpath-Cross, J. (Ed). (2004). *Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü*. İkinci Baskı. İsviçre. Uluslararası Göç Örgütü. (IOM), 2013.

T.C. Resmî Gazete, (2016). *11 No'lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokolün Onaylanması Hakkında Karar*. Resmî Gazete Tarihi: 8 Nisan 2016. Resmî Gazete Sayısı: 29678.

T.C. Resmî Gazete, (1949). *İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin Kabulü Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı*. Resmî Gazete Tarihi: 27/05/1949. Resmî Gazete Sayısı 7217. 16199-16201.

T.C. Resmî Gazete, (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* Resmî Gazete Tarihi: 11 Nisan 2013. Resmî Gazete Sayısı: 28615.

T.C. Resmî Gazete, (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 22 Ekim 2014. Resmî Gazete Sayısı: 29153.

T.C. Resmî Gazete, (2016). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 17.03.2016. Resmî Gazete Sayısı: 29656.

The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA), (2017). *UNRWA Field of Operations*. 20.12.2017. https://www.unrwa.org/sites/default/files/content/resources/unrwa_fields_of_operations_map_2017.pdf

United Kingdom (UK) Home Office, (2013). *Ulusal İltica Karar Prosedürlerinin Güçlendirilmesi Projesi, UK Home Office Tarafından Gerçekleştirilen Eğitim, İlgili Materyaller*. Haziran 2017. Londra-Ankara.

United Kingdom (UK) Home Office, (2016). *Exclusion (Article 1F) and Article 33(2) of the Refugee Convention*. Home Office. London

United Nations [UN], UN Treaty Series, (b.t.) *Charter Of The International Military Tribunal*, (1951). Sayı: 284. No:251. Aralık 2017. http://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (1974). *OAU Convention Governing The Specific Aspects Of Refugee Problems In Africa*. United Nations. Treaty Series No. 14691. 20 Jun. 1974.Ceneva-Switzerland.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (1997). *BMMYK Yürütme Komitesinin 1997 tarihli 82 nolu (XLVIII) sonuç kararı*.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2002). *Note On The Applicability Of Article 1D Of The Convention Relating To The Status Of Refugees to Palestinian refugees - Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1D Maddesinin Filistinli Mültecilere Uygulanabilirliği Hakkında Bilgi Notu*. BMMYK. Ekim 2002. Ankara.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2003). *Background Note On The Application Of The Exclusion Clauses: Article 1F Of The 1951 Convention Relating To The Status Of Refugees – Mülteci Statüsü Haricinde Tutulmaya İlişkin Hükümlerin Uygulanması Hakkında Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1F Maddesi*. BMMYK. Ankara.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2003). *UNHCR Guidelines: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention - BMMYK Kılavuz İlkeleri, Statü Dışında Bırakma Hükümlerinin Uygulanması: 1951 Sözleşmesinin 1F Maddesi*. BMMYK. Ankara.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2007). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967 Protokolü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Cenevre.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2010). *Statue of The Office Of The United Nations High Commissioner For Refugees*. Geneva.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2013). *Handbook On Procedures And Criteria For Determining Refugee Status Under The 1951 Convention And The 1967 Protokol Relating To The Status Of Refugees - BMMYK 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü*

Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı. Yeniden Gözden Geçirilmiş Tercüme. BM-MYK. Ankara.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (b.t.). *Revised Note On The Applicability Of Article 1D Of The Convention Relating To The Status Of Refugees - Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1D Maddesinin Filistinli Mültecilere Uygulanabilirliği Konusunda Gözden Geçirilmiş Not.* BMMYK. Ankara.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (Mart 2010). *UNHCR Guidlines: Guidance Note on Refugee Claims Relating To Victims Of Organized Gangs - BMMYK Kılavuz İlkeleri, Organize Çetelerin Mağdurlarıyla İlgili Mülteci Talepleri Kılavuz Notu.* Cenevre

United Nations Human Rights Office Of The High Commissioner (OHCHR), (1989). *Convention on the Rights of the Child.* Ekim 2017. <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>.

United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), (2001). *Judgment On Allegations Of Contempt Against Prior Counsel, Milan Vujin*, 31 Ocak 2000, Dosya No: IT-94-1-A-R77. Kasım 2017. <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/vuj-aj000131e.pdf>.

Yakut, B. Z. (2016). Exclusion Clauses of the Refugee Convention in Relation to National **Immigration** Legislations, European Policy and Human Rights Instruments: *Article 1F Versus the Non-Refoulement Principle.*